

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

Mustafa YENİ*

ÖZ

Romanya, Birinci Dünya Savaşı'nın kaderini etkileyen ülkelerden biri olmuştur. Stratejik konumu, askerî durumu, zengin tarım ve yeraltı kaynakları Romanya'nın muharip ülkeler açısından önemini arttırmıştır. Romanya ise muharip ülkelerin baskı ve tehditleriyle karşılaşmasına rağmen savaşa katılmakta acele etmemiştir. Bu sebeple vereceği karar muharip devletler tarafından yakından takip edilmiştir. Romanya'nın savaşta taşıdığı önemine rağmen bugüne kadar Osmanlı istihbaratının burada ne gibi faaliyetler yürüttüğüne dair akademik bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmanın iki temel amacı vardır: Birincisi Romanya'da Osmanlı Devleti adına malumat toplayan kurum ve kişilerinin ortaya çıkarılması, bir diğer deyişle istihbarat ağlarının ayrıntılarıyla göz önüne konulmasıdır. Diğeri ise toplanan malumatın istihbarat haline getirildikten sonra karar alıcılara nasıl ulaştırıldığı ve buna bağlı olarak ne gibi tedbirler alındığıdır. Monografik bir yöntem kullanılan çalışmanın temelini Osmanlı Devleti'nin sivil ve askerî arşiv belgeleri oluşturmaktadır. Belgelere yansımayan gri alanların aydınlatılması içinse dönemin tanıklarına başvurulmuştur. Bunların yanında yerli ve yabancı araştırma eserlerinden de istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: II. Şube, İstihbarat, Romanya.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Polatlı Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara, ORCID: orcid.org/0000-0002-9117-8183, E-posta: mustafayeni@hbv.edu.tr

MUSTAFA YENİ

OTTOMAN INTELLIGENCE AGENCY IN ROMANIA DURING THE FIRST WORLD WAR

ABSTRACT

Romania was one of the countries that influenced the fate of the First World War. Its strategic position, military situation, rich agricultural and underground resources increased the importance of Romania for the belligerent countries. Although Romania faced pressure and threats from those countries, it did not rush to join the war. For this reason, its decision was closely followed by the other ones. Despite the importance of Romania, academic studies on the subject are repetitive and no academic study has been conducted specifically on the view of Romania in terms of the Ottoman intelligence structure. This study has two main aims: The first is to reveal the institutions and individuals who collected information on behalf of the Ottoman Empire in Romania, in other words, to reveal the intelligence networks in detail. The other is to analyze how the collected information was conveyed to the decision-makers after being transformed into intelligence and what measures were taken accordingly. The study, which uses a monographic method, is based on the civil and military archival documents of the Ottoman Empire. In order to illuminate the grey areas not reflected in the documents, witnesses of the period were consulted. In addition to these, local and foreign research works were also utilized.

Keywords: Second Branch, Intelligence, Romania.

EXTENDED ABSTRACT

As widely acknowledged, the total war concept emerged with the World War I. Conflicts were no longer waged solely against adversary armies but also entire nations. This shift emphasized the significance of calculating the length of the sustainability of warfare with a country's own resources, combat abilities of its soldiers, public's perceptions and attitudes regarding war.

*In the Ottoman Empire, in parallel with the events occurring worldwide, the General Staff, or *Erkân-ı Harbiye Riyaseti*, was established in the second half of the 19th century, accompanied by the establishment of an intelligence agency within its structure. This unit, prominent as the Second Branch of the General Staff, was constituted after the Ottoman-Russian War in 1877-1878. It was renamed and re-organized as the Intelligence Branch (or simply the Second Branch), in August 1914. During this period, Major Kâzım Karabekir was assigned as its director, and the departments were*

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN
ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

restructured into sections and desks. Within the 'countries section,' Staff Major Kadri Bey was tasked for the the Balkan Desk.

Besides the Second Branch, other branches or divisions within the Ottoman administrative structure were assigned to gather intelligence, effectively acting as intelligence producers. Amongst them were the Ministries of Foreign and Interior Affairs, and Navy. A primary responsibility of diplomatic missions under the Foreign Ministry was to report all significant information and events within the scope of their tasks to the government. The Interior Ministry was not solely responsible for domestic security; it also monitored the activities of individuals associated with the Ottoman Empire, and the Security General Directorate traced their actions. In this context, Armenians and espionage activities in Romania and Bulgaria were closely observed by the Security General Directorate. The first intelligence organization within the Ministry of the Navy, which formed the naval component of the Ottoman army, was established in 1910. On the eve of the war, the organization was renamed as the Second Intelligence Branch of the First Department in 1914, and was tasked with gathering naval intelligence from all available sources.

Romania remained neutral at the onset of the World War I, maintaining diplomatic relations with both the Entente and Allied Powers. In fact, there was no consensus within Romanian public opinion regarding the entry to the war. The public was divided into three groups as: pro-German, pro-Russian, and supporters of neutrality. The Romanian government, meanwhile, had territorial demands from both sides. At the beginning of the war, the priority of Ottoman intelligence units was to determine the side that neutral countries Bulgaria Romania, Italy, and Greece would choose. The stances of Bulgaria and Romania, in particular, were very important for the Ottoman Empire. Romania was located at the southern edge of the Austria-Russia front and its army had the possibility to easily flank enemy's southern position and pose a significant threat. Therefore, Romania's entry into the war on either side was highly beneficial. Consequently, there was significant concern about Romania entering the war on behalf of the Entente. The Ottoman government closely monitored every single piece of news that came from Romania.

Throughout 1915, the Ottoman Empire's sole exterior links were via Bulgaria and Romania, leaving its international trade severely reliant on these nations. Furthermore, during its neutrality, the Allies routed some of their armaments and ammunition supplies via Romania. Romania was therefore extremely important to the Ottoman Empire's capacity to sustain its military position. As the most crucial hub for provisioning the Ottoman

capital, Romania supplied 40% of the raw wheat arriving in Istanbul before the war, with 35% coming from Russia and 25% from Bulgaria. Romania was also a key supplier of petroleum and petroleum-derived products. Romania was a major provider of petroleum and petroleum-derived products. Prior to Romania's involvement into the war, gasoline was imported into the Ottoman Empire.

However, Romania's entry in the war greatly increased the price of kerosene within the Ottoman territories. Romania was also a favored route to those who fled from the Ottoman territories.

To avoid military service, Ottoman minorities frequently worked as crew members on ships headed for Romania, only to flee as they arrived. These fugitives posed further problems, smuggling gold out of Ottoman lands, evading postal censorship, and, more critically, potentially providing intelligence to enemy agents.

Another reason for Romania's importance was the its intelligence activities. One notable intelligence organization in the area was the *Constanța Russian Espionage Organization*, which included Armenians and Greeks with ties to Ottoman territories, as well as Romanians and Turks.

Romania had a significant Armenian population. Those Armenians living in Romania considered the Ottoman Empire as their primary adversary. They attempted to smuggle arms into Ottoman lands and engaged in various forms of propaganda to incite their compatriots within the empire to rebel. After the onset of the war, Armenians became an even greater threat, volunteering for the Russian army and advancing with irregular units to the Ottoman fronts. In addition to conducting anti-Ottoman propaganda, the Armenian Committees of Dashnak and Hunchak established an Armenian Espionage Organization in Bucharest.

Diplomatic missions in the Ottoman Empire, while not solely charged with intelligence gathering, played a significant part in gathering information about Romania. These missions were designated by embassies as consular services, military attachés, and naval attachés. Safa Bey was placed at the Bucharest embassy when World War I broke out. Safa Bey gained notoriety for his dedication, and his embassy also recruited non-Muslims. During the war, Major Kadri Rüşdü Bey, a military attaché, and Colonel Celal Bey served in the region. Following Romania's conquest by the Central Powers, the Romanian Military Administration (Ottoman Military Governorship in Romania) was established on January 9, 1917. Mirliva Osman Nizami (Doğanç) Pasha, a senior member of the Committee of Union and Progress, took command of this regiment. Meanwhile, officials were dispatched to the region. Ottoman intelligence officers served in the forces of the allied nations.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN
ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

Major Hüseyin Hüsnü Emir (Erkilet) Bey served as an intelligence officer in the Romanian front and was subsequently replaced by Major Mehmed Nazım (Yücel). These officials kept the central leadership up to date on developments in the region. Because of their proximity to the allied states, Ottoman diplomatic missions in Bulgaria and Greece transmitted frequent reports to the central command. Tanase Cazana Efendi, the Ottoman consul at Ruse, distinguished. Ruse's geographical location, its significance in transit across Romania, and Cazana Efendi's active diplomatic activity allowed him to amass a wealth of knowledge on Romania. The Ottoman Empire's allies additionally provided intelligence about Romania. For instance, the German Consulate in Bucharest funded a photographer to take images of Armenians, which were then sent as a copy to Istanbul. Furthermore, the Germans shared information from their extensive intelligence networks with Ottoman military and diplomatic missions. The Austrian Embassy in Istanbul and the Bulgarian Legation also shared intelligence about the region.

Based on intelligence assessments, a vast amount of information came from open sources such as the press and human intelligence. This was also the case in Romania, where intelligence was acquired from multiple media outlets. Ottoman diplomatic missions monitored Armenian newspapers published in Romania, providing full or summarized translations of significant news in French or Turkish to central command. Along with open sources, human intelligence was utilized extensively during the war. Diplomats, travelers, and sailors shared information. In other words, Ottoman intelligence officers gathered information from all possible sources. Among those who provided intelligence on Romania were clandestine sources, especially focused on separatist Armenians which is an indicator that the Ottoman Empire saw Armenian activities as a direct threat. Expenses for covert sources were covered by the central command.

The Ottoman Intelligence Community gathered intelligence in the political, military, and economic areas to better comprehend Romania's and the battling nations' objectives. A special emphasis was placed on learning about marine transportation. Furthermore, anti-Ottoman forces' actions, as well as those of the Entente States in the region, were constantly observed. Romanian politicians were carefully monitored, as were the activities of allies, given that Ottoman goals occasionally clashed with their own. Intelligence personnel monitored not only significant events in their respective regions but also subjects deemed necessary by the central command. However, not all of the necessary information could be retrieved. Naturally, during the tumultuous wartime period, not all information received was accurate and required verification. The Ottoman intelligence initially

sought to verify the information internally. The verification of intelligence provided by allies was also crucial, and agents often sought confirmation from Istanbul.

After the intelligence was collected, it was systematically delivered to relevant institutions. Units that formed the Ottoman Intelligence Community shared information among themselves and sent it to designated recipients, which included figures like Enver Pasha (Deputy Commander-in-Chief), the Prime Ministry, the General Staff Presidency, General Headquarters Divisions, the armies, Ottoman representatives abroad, the Ottoman Mission in Romania, the Ministry of Foreign Affairs, the Ministry of the Interior, the Ministry of the Navy and its sub-units, the Ministry of Finance, the Security General Directorate, and allied nations.

From open-source intelligence, country studies, reports on enemy armies and fronts, and press summaries were prepared. Country studies contained political, economic, and hinterland information about warring states. Reports on enemy armies and fronts detailed the progression of battles and the enemy's warfare potential. Press summaries contained direct excerpts related to the war from both belligerent and neutral press sources.

Ottoman bureaucrats wrote detailed reports on Romania, with Ambassador Safa Bey in Bucharest being the leading contributor. Military Attaché Major Kadri Bey also informed the central command through his reports. Additionally, Ottoman ambassadors and consuls in regions adjacent to Romania authored reports.

Like any organization, the Ottoman Intelligence Community faced various challenges during the war, mainly human-related issues. In this context, non-Muslims employed at the Bucharest Embassy were considered suspicious. Another challenge was the harsh working conditions faced by Ottoman diplomatic missions. Armenians and Greeks in Romania continually threatened Ottoman bureaucrats in the region.

During the war, the Entente Powers took control of Romanian postal authorities, which resulted in foreign groups' monitoring Ottoman communications. Financial restrictions were a common difficulty for the Ottoman Intelligence Community which persisted till the end of war.

In response to the problems identified through gathered intelligence, Ottoman authorities engaged in diplomatic initiatives for solution. One such initiative aiming to alter the hostile attitude of Romanian telegraph officers towards the Ottomans. The Bucharest Embassy took action with local authorities to ensure that communications were neither delayed nor disrupted. Another diplomatic effort was made when the Russians attempted to cut the Istanbul-Romania telegraph cable. Similarly, Ambassador Safa Bey

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

in Bucharest sought to prevent Russian ammunition shipments through the Danube to Serbia. Diplomatic measures were also taken to counter against anti-Ottoman propaganda from the allies.

With Romania's entry into the war, Ottoman diplomatic missions took measures regarding cipher keys and confidential documents used in secret communications. At the Bucharest Embassy, eight cipher keys were destroyed, as it was considered too risky to leave political and confidential documents in Bucharest or transport them to Istanbul via Russia. Measures were also taken against enemy propaganda activities. For example, the Meşihat was asked to respond to the English declaration prepared for and distributed among Muslims along the Danube. Another measure involved preventing suspects from entering Ottoman territory. Diplomatic missions were instructed not to grant visas to Armenians attempting to enter Ottoman lands. Efforts were also made to prevent Armenians within Ottoman territory from joining enemy forces, and a ban was imposed on the emigration of Armenian males aged between 16 and 60. The Ottoman Empire also took measures to protect Muslims in Romania. After Romania entered the war, Ottoman Muslim subjects were sent to internment camps. In response, the Second Branch of the Deputy Chief of General Staff requested a count of the exiled Ottoman subjects. Subsequently, Romanian nationals in Ottoman territory were exiled to Beyşehir on the basis of reciprocity.

Giriş

Osmanlı İstihbarat Topluluğu'nun Romanya'daki faaliyetlerine girmeden önce Birinci Dünya Savaşı sırasındaki Osmanlı istihbaratı hakkında son dönemde yapılan bazı güncel çalışmalar üzerinde durulması gerekmektedir. Osmanlı istihbaratının mahiyetini ve faaliyetlerini açıklayan akademik çalışmalardan birini kaleme alan Somer Alp Şimşeker, Osmanlı askerî istihbaratının merkezi olan Erkân-ı Harbiye Riyaseti II. Şubesinin görev ve sorumluluklarına odaklanmıştır. Şimşeker, II. Şube'yi çağdaşlarıyla karşılaştırarak Osmanlı istihbarat yapısındaki değişimin dünyada yaşanan yeniden yapılanmanın içine yerleştirmiştir.¹ Konu hakkındaki bir diğer akademik çalışma Mustafa Yeni tarafından yapılmıştır. Yeni, çalışmasında Erkân-ı Harbiye Riyaseti II. Şubesinin istihbarat görevine odaklanmış ve II. Şube'nin bilgi kaynaklarının orduların yanı sıra Dahiliye, Bahriye ve Hariciye

---

¹ Somer Alp Şimşeker, *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İstihbaratı*, Kronik Yay., İstanbul 2022.

nezaretlerine bağlı birimler olduğunu tespit etmiştir. Bu kurumlar da istihbarat toplama faaliyetlerinin bir parçası olduğu için bu faaliyetleri gerçekleştiren kurumların tamamını “Osmanlı İstihbarat Topluluğu” tanımlamasıyla daha bütüncül bir teşkilatlanma şemasına oturtmuştur.² Osmanlı istihbaratı hakkında bir diğer güncel çalışma ise Abdullah Lülecî tarafından yazılmıştır. Lülecî, Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti’ni merkeze alarak düşman ülkelerin casusluk faaliyetlerini incelemiştir. Bu çalışmada Osmanlı topraklarına yönelik casusluk faaliyetlerinde yer alan aktörler belirtilmiş ve bunlara karşı alınan tedbirler açıklanmıştır.³

Birinci Dünya Savaşı, istihbarat yaklaşımını değiştirmiştir. Bu bağlamda topyekûn harp anlayışı, savaşla birlikte iyiden iyiye kendini hissettirmeye başlamıştır. Artık sadece cephelerdeki ordular değil, şehirlerinde ve hatta köylerinde yaşayan halklar da savaşın doğrudan muhatapları haline gelmiştir. Öyle ki bir ülkenin kendi imkânlarıyla muharebeyi ne zamana kadar devam ettirebileceğinin hesaplanmasında, askerlerinin harp kabiliyetlerinin dışında halkların da savaşla ilgili tutum ve davranışları da ciddi değerlendirmelere konu olmuştur. Dolayısıyla derlenmesi ve kayıt altına alınması gereken malumatın miktarı oldukça artmıştır. Bunlardan analiz yapmak zorunda kalan sivil ve asker şahıslara ihtiyaç duyulmuş ve bu kişiler özel olarak yetiştirilmiştir.⁴

Osmanlı Devleti’nde dünyadaki gelişmelere paralel olarak XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren genelkurmay yani Erkân-ı Harbiye Riyaseti kurulmuş ve bünyesinde bir istihbarat kurumu oluşturulmuştur. Erkân-ı Harbiye Riyaseti II. Şubesi olarak adlandırılan birim, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’nın ardından teşekkül etmiştir. Bir sene sonra çıkarılan Nizamname’de, II. Şube istihbaratla görevlendirilmiş ve bu görevi Osmanlı Devleti’nin sonuna kadar devam etmiştir.⁵ Ağustos 1914’te yeniden organize edilen II. Şube, Müdür Binbaşı Kâzım Karabekir’in idaresinde muhtelif bölüm ve masalara ayrılmıştır. Ülkeler bölümünde Balkanlar masası Erkân-ı

² Mustafa Yeni, *Birinci Dünya Savaşı’nda Başkumandanlık Vekâleti ve Harbiye Nezareti’nin II. Şube (İstihbarat) Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Gültekin Yıldız, İstanbul 2022.

³ Abdullah Lülecî, *Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti’nde Casusluk Faaliyetleri (1914-1918)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Doç. Dr. Bünyamin Kocaoğlu, Sakarya 2014.

⁴ Mustafa Yeni, “Birinci Dünya Savaşında Osmanlı İstihbarat Topluluğu”, *Türk İstihbarat Tarihi*, Editörler: İsmail H. Demircioğlu, Ahmet Özcan, Namık Çençen, Yücel Yiğit, Yeditepe, İstanbul 2021, s. 669-670.

⁵ Yeni, *a.g.m.*, s. 670.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

Harp Binbaşı Kadri Bey'in idaresine bırakılmış, aynı zamanda Kadri Bey, Yüzbaşı Nusret Efendi ile birlikte Romanya kısmından sorumlu tutulmuştur.⁶

II. Şube'nin yanı sıra Osmanlı Devlet teşkilâtından istihbarat toplamakla görevlendirilen, diğer bir ifadeyle istihbarat üreticisi olan Hariciye, Dahiliye ve Bahriye nezaretlerinin de kendi içlerinde şube veya bölümleri vardı.⁷ Haddizatında Hariciye Nezareti'ne bağlı diplomatik misyonların vazifesi, memuriyetleri dahilinde ve bilinmesi önemli olan her türlü bilgi ve olayı hükûmete bildirmektir. Ayrıca diplomatik misyonlar, gazetelerin Osmanlı Devleti aleyhinde yayımladıkları haberlerin Türkçe veya Fransızca kupürlerinin sefarete veya çok önemli olanlarını doğrudan Hariciye Nezareti'ne göndermekle yükümlüydüler.⁸ Şehbenderler, sefaretlerinin bilgisi dahilinde istihbarat toplamak için hafiye de istihdam edebiliyorlardı.⁹ İstihbarat toplanması için gerekli olan bütçe ise Hariciye Nezareti'nden karşılanıyordu.¹⁰

Osmanlı Devleti'nde Dahiliye Nezareti sadece ülke içindeki güvenlik açıklarından sorumlu değildi. Osmanlı ülkesiyle bağlantıları bulunan şahısların faaliyetleri Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti tarafından sıkı bir şekilde takip ediliyordu. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'nin her biri farklı alanlarda istihbarat toplamakla görevlendirilen yedi şubesi mevcuttu. Bunlardan 2. Şubenin görev alanına Ermenilerin faaliyetlerini takip etmek de dahil edilmişti. 5. Şube ise casusluk olaylarıyla ilgilenmesinin yanı sıra Romanya ile Bulgaristan'daki Osmanlı Devleti'nin aleyhindeki faaliyetleri takip ediyordu.¹¹

Osmanlı Devleti ordusunun deniz kısmını oluşturan Bahriye Nezareti'nde istihbaratla görevli ilk teşkilatlanma 1910 (1326) senesinde gerçekleştirilmiştir. Bu tarihte 1. Daire'nin içinde İstihbarat ve İstihzârât

⁶ Şimşeker, *a.g.e.*, s. 87-88.

⁷ Yeni, *a.g.m.*, s. 668.

⁸ *Saltanat-ı Seniyye Şehbenderlerine Dair Nizamname-i Dahiliye*, Constantinople 1890, s. 13-14; Hüseyin Ağâh Bey, *Sefir ve Şehbenderlerin Hukuk ve Vezâifi*, Asır Kütüphanesi, Dersaadet 1312, s. 176-178.

⁹ *Saltanat-ı Seniyye*, s. 13.

¹⁰ *Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Şehbenderlerine Nizamname-i Lahiyası*, Hilal Matbaası, Dersaadet 1326, s. 15-16.

¹¹ Nureddin Van, *İstanbul Polis Müdüriyet-i Umûmiyyesi; Kuruluşu, Tekilâtı ve Faaliyetleri (1909-1918) Faaliyetleri*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Ali Ali Akyıldız, İstanbul 2012, s. 74-78; Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi, Ankara 2010, Başbakanlık Basımevi, s. 371-373.

Kısımında 2. Şube, İstihbarat-ı Ecnebiye olarak isimlendirildi. Savaşın başlamasından kısa bir süre önce, 1914 senesindeki düzenlemeyle kurumun ismi 1. Daire 2. İstihbarat Şubesi oldu. Bir müdürünün idaresine bırakılan kurumun görevi, yabancı deniz kuvvetleri hakkında araştırmalar yapmak ve sonra bu araştırmaların neticelerini periyodik olarak çıkartacakları yayımlarla paylaşmak, ataşenavallerle haberleşmenin temin edilmesinin dışında bütün resmî ve gayriresmî istihbarat araçlarının yönetilmesi idi.¹²

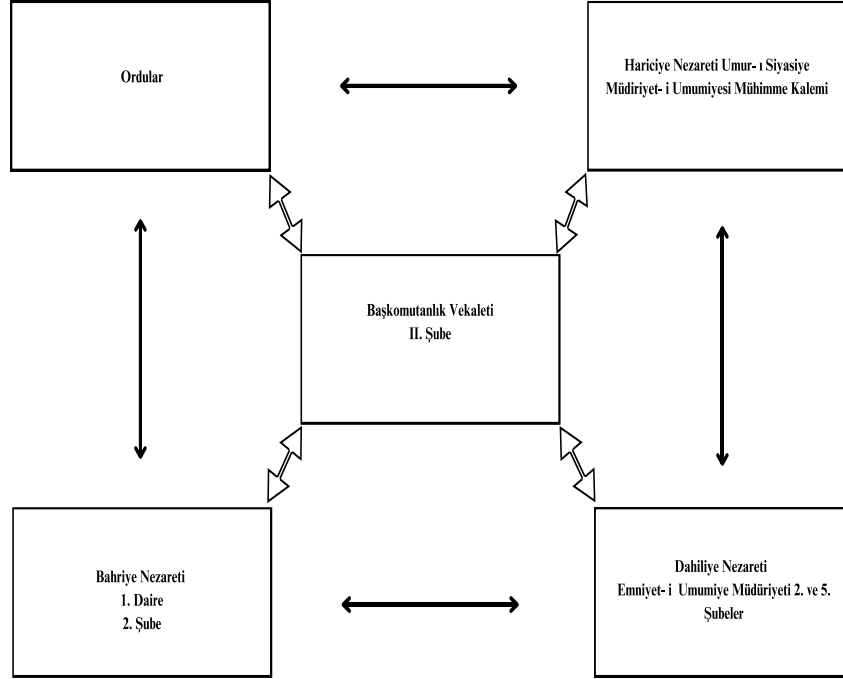
Burada yaygın bir şekilde, Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı istihbaratı olarak kabul edilen Teşkilât-ı Mahsusa'ya da değinilmesi gerekiyor. Polat Safi'nin bu konudaki araştırmaları dikkate alındığında, Teşkilât-ı Mahsusa, bir istihbarat örgütü, propaganda birimi, çete organizasyonu veya casusluk teşkilatı olmadığı bir erken dönem gayrinizami harp örgütü olduğu anlaşılmaktadır. Teşkilât-ı Mahsusa'nın taktik unsurlarından biri istihbarat toplanmasıydı ve II. Şube'nin istihbarat kaynaklarından biri olarak işlev görüyordu. Teşkilât-ı Mahsusa, düzenli ordunun erişemediği alanlara dair II. Şube'ye malumat veriyordu. Teşkilât-ı Mahsusa ile II. Şube'nin ilişkileri 1914 yılı sonunda kurumun başına Binbaşı Seyfi (Düzgören) Bey'in getirilmesiyle başlamış ve savaş boyunca devam etmişti.¹³ Bu tespite katıldığımız için, Teşkilât-ı Mahsusa'ya, Osmanlı İstihbarat Topluluğu dahilinde faaliyet gösteren bir istihbarat birimi olarak yer verilmemiştir.

¹² DTA, BN, 237/6614 (Tarihsiz); Bahriye Nezareti Teşkilât Nizamnamesi, Matbaa-i Bahriyye, İstanbul 1330, s. 6; Ali Haydar Emir, "Osmanlı Bahriyesi 10 Temmuz 1324'ten 10 Temmuz 1330'a Kadar", *Mecmûa-i Seneviye-i Bahriye*, Birinci Sene, İstanbul, Bahriye Matbaası, 10 Temmuz 1331, s. 14; Yeni, a.g.t., s. 186.

¹³ Polat Safi, *The Ottoman Special Organization Teşkilat-ı Mahsusa: An Inquiry Into Its Operational and Administrative Characteristics*, Bilkent Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Oktay Özel, Ankara 2012, s. 43-60; Polat Safi, *Milli İstihbarat Teşkilatı 1826-2023*, Kronik Yay., İstanbul 2023, s. 94; Şimşeker, a.g.e., s. 115, 124-125.

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN
ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ**

Şekil 1: Osmanlı İstihbarat Topluluğu

Şekilden de anlaşılacağı üzere, resmî vazifesi istihbarat toplamak olan birimlerin yanında onlara yardım eden veya eksikliğini gideren kurumlar aracılığıyla da Osmanlı Devleti malumat topluyordu. Mustafa Yeni'nin, doktora çalışmasında ana çerçevesini çizdiği ve faaliyetlerini ayrıntılı bir şekilde ortaya koyduğu üzere, Osmanlı Devleti'nde tek bir istihbarat biriminden ziyade ancak bir "Osmanlı İstihbarat Topluluğu"ndan söz edilebilir.¹⁴ Bu kavramsallaştırma oldukça doğrudu. Çünkü Osmanlı Devleti, kıt kaynaklarını verimli kullanmak zorundaydı. Hatta kaynakları Osmanlı Devleti'ne göre oldukça fazla olan müttefikleri de diplomatik

¹⁴ Yeni, *a.g.t.*, s. 4.

misyonları aracılığıyla malumat toplamaktaydı.¹⁵ Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı sırasında Romanya'daki istihbarat faaliyetlerinin niçin birden fazla kurum aracılığıyla gerçekleştirildiğini de açıkladığı için, makalenin tamamında bu farklı birimlerin faaliyetlerine ayrı ayrı temas edilecektir.

1. Romanya'nın Önemi

İngiltere ve Almanya arasındaki dünyanın süper gücü olma rekabeti, Birinci Dünya Savaşı'na yol açan en önemli sebeplerden biriydi. Savaş ise Avusturya-Macaristan Arşidükü Franz Ferdinand'ın 28 Haziran 1914'te Saraybosna'da öldürülmesi üzerine Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a savaş ilân etmesiyle başladı. Akabinde Rusya'nın Sırbistan'ın, Almanya'nın ise Avusturya'nın yanında yer alması, Avrupa'yı bir hafta içinde kan gölüne çevirdi.¹⁶

Romanya, Birinci Dünya Savaşı başladığında tarafsızlığını koruyan ülkelerden biriydi. İttifak ve İtilaf Devletleriyle diplomatik ilişkilerini önceki yıllarda olduğu gibi aynı seviyede sürdürüyordu.¹⁷ Haddizatında Romen kamuoyunda da savaşa girme hususunda bir fikir birliği bulunmuyordu. Halk Almanya yanlısı, Rusya yanlısı veya tarafsız kalınmasını savunanlar olmak üzere üç kısma ayrılmıştı. Örneğin, Romanya eski başbakanı Petre P. Carp, Almanya'nın yanında savaşa girme taraftarıydı. Liberal Başbakan Ion Ionel Constantin Bratianu bir Fransız hayranı olarak İtilaf Devletlerine yakındı ve savaşa katılmanın Rumen topraklarının birleştirilmesini sağlayacağına inanıyordu.¹⁸ Kaldı ki, Macaristan topraklarında üç milyondan fazla Romen bulunuyordu. Bundan dolayı Romanya, Avusturya-Macaristan'a bağlı olan Transilvanya, Banat ve Bukovina üzerinde hak iddia ediyordu. Ayrıca Avusturya-Macaristan'ın Romenlere karşı izlediği millileştirme siyaseti ve Balkan Savaşlarında Romanya'nın Sırbistan ile birlikte hareket etmesi de aralarındaki ilişkileri ziyadesiyle gerginleştirmişti. Bu durum Romanya halkının bir kısmının Avusturya-Macaristan'a karşı düşmanlık beslemesine yol açıyordu. Romanya Kralı I. Carol'un (1881-1914) Alman asıllı olması bile halkın düşmanlık duygusuna engel olamamıştı. Romanya'nın Rusya'dan da

¹⁵ BOA, *HR.SFR.04*, 286/1 (2.07.1917).

¹⁶ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, İşbankası, Ankara 1983, s. 100.

¹⁷ Mustafa Çabuk ve Burak Bayazıt, "Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Cephesi ve Ganimetler Meselesi", *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2022, Cilt 19, Sayı 49, s. 412.

¹⁸ Musa Görmüş, "Birinci Dünya Harbi'nde Romanya'nın Savaş Diplomasisi", *Journal of History and Future*, Aralık 2017, C. 3, S. 3, s. 70.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

talepleri vardı. Rusya'nın işgalindeki Besarabya'yı istiyordu. Fakat Romanya, İstanbul ve Boğazların Rusların eline geçmesini istemiyordu. Bunlara rağmen Rusya, Romanya'nın kendisiyle birlikte hareket etmesine çalışıyordu.¹⁹

Avrupa sahnesinin karıştığı sırada Osmanlı Devleti de kendini korumak amacıyla harekete geçti. Bunun için Almanya ile 2 Ağustos 1914'te ittifak imzaladı ve arkasından seferberliğini ilân etti.²⁰ Bu sırada Osmanlı istihbarat birimlerinin önceliği henüz tarafsızlığını koruyan Bulgaristan, Romanya, İtalya ve Yunanistan'ın hangi tarafta savaşa katılacaklarının tespit edilmesiydi.²¹ Özellikle Bulgaristan ve Romanya'nın takınacakları tutum Osmanlı Devleti için hayati önemdeydi.²² Bu bağlamda Türk-Alman ittifakı imzalandıktan sonra hazırlanan ilk savaş planı, adı geçen iki devletin İttifak Devletleriyle birlikte hareket etmesi üzerine kurulmuştu.²³ Nitekim Dahiliye Nazırı Talat Bey ile Meclis-i Mebusan Reisi Halil (Menteşe) Bey, 15 Ağustos-10 Eylül 1914 tarihleri arasında Bulgaristan ve Romanya'yı kendileriyle birlikte hareket etmesi için ziyaret etmişlerdi.²⁴

Romanya'nın tarafsızlığı veya savaşa katılması askerî açıdan büyük önem taşıyordu, çünkü Romanya, Avusturya-Rusya cephesinin güney ucundaydı. Romen ordusu düşmanın güneyini kolaylıkla çevirebilir ve durumunu tehlikeye sokabilirdi. Bundan dolayı katılacağı bloka büyük fayda

¹⁹ *Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasi ve Askerî Hazırlıkları İle Harbe Girişi*, Genelkurmay Başkanlığı Yay., Ankara 2014, s. 13; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, Cilt III, Kısım I, s. 23, 347; Cilt III, Kısım II, s. 493, TTK, Ankara 1991; Rifat Uçarol, *Siyasi Tarih 1789-2001*, Der Yay., İstanbul 2006, s. 587; V. N. Vinogradov, "Romania in the First World War: The Years of Neutrality, 1914-1916", *The International History Review*, Vol. 14, No: 3, Aug. 1992, s. 452-453.

²⁰ Altay Cengizer, *Adil Hafızanın Işığında Osmanlı'nın Son Savaşı*, Ötüken, İstanbul 2017, s. 388; Mehmet Beşikçi, *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Seferberliği*, İşbankası, İstanbul 2015, s. 78.

²¹ Şimşeker, *a.g.e.*, s. 251.

²² Ahmet Emin Yalman, *Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye*, İşbankası, İstanbul 2019, s. 86; *Halil Menteşe'nin Anıları*, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1986, s. 210.

²³ Ali İhsan Sabis, *Birinci Cihan Harbi Harp Hatıralarım*, Nehir Yay., İstanbul 1990, Cilt 2, s. 76-77, *Siyasi ve Askerî*, s. 162, 214; Bayur, *a.g.e.*, Cilt III, Kısım I, s. 215-216.

²⁴ *Siyasi ve Askerî*, s. 46, 216; *Talat Paşa'nın Anıları*, (haz.) Mehmet Kasım, Say Yay., İstanbul 1986, s. 39-40; Bayur, *a.g.e.*, Cilt III, Kısım I, s. 111-115; Emirhan Yıkılmazpehlivan, *Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk-Romen İlişkileri (1914-1918)*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Zeki Çevik, Balıkesir 2018, s. 41.

sağlayabilirdi.²⁵ O yüzden de İtilaf Devletleri lehine savaşa girmesinden büyük endişe duyuluyordu. Nitekim Erkân-ı Harbiye Riyaseti II. Şubesi Müdürü Kâzım Karabekir'e göre, Almanlar, Romanya'nın Avusturya-Macaristan aleyhine harbe girmesinden çok korkuyorlardı.²⁶ Bununla beraber Romanya tarafsızlığını devam ettirdi ve Osmanlı Devleti'nin, Bulgaristan ile birlikte üçlü ittifak teklifini 21 Ağustos 1914'te kabul etmedi.²⁷ Bunun üzerine Osmanlı askerî idaresi, Romanya'nın Bulgaristan ile ittifak yaparak üzerlerine yürümelerinden endişe etmeye başladı.²⁸

Osmanlı hükûmeti, Romanya'dan gelen her haberi dikkatlice takip ediyordu. Savaşın ikinci senesinin başlarında Romanya'nın Rusya lehine harbe katılacağı öğrenildi.²⁹ Bunun yanında Romanya'nın Bulgaristan ile ittifak yaptıktan sonra Avusturya'ya karşı savaşa gireceği de gelen haberler arasındaydı.³⁰ Bu haberler doğru çıkmamasına rağmen benzer bilgiler Romanya savaşa girene kadar gelmeye devam etti. Bu sırada Avrupa seyahatine çıkan eski Maliye Nazırı Mehmed Cavid Bey, 7 Mayıs 1915'te Bükreş'e geldiğinde, Bükreş Sefiri Safa Bey'i bedbin bir halde görmüş ve kendisinden şu sözleri işitmişti: "*İtalya hemen harbe girecek ve Romenler de onu takip edecektir*".³¹ Avrupa seyahatine devam eden Cavid Bey, 10 Mayıs 1915 Pazar günü Berlin'e ulaştı. Burada Alman diplomat Arthur Zimmermann'ı ziyaret etti. Zimmermann, Romanya'da her türlü aracı kullandıklarını ifade ettikten sonra bölgeye geniş yetkilerle bir temsilci göndereceklerini söyledi. Buna karşılık Cavid Bey, Romen bakanlardan bazılarının elde edilmesinin mümkün olduğunu bildirdi.³² Anılarında Romanya hakkında bilgi veren Cavid Bey, 7 Ağustos tarihinde günlüğüne şunları yazmıştı: "*Zimmermann'ı ziyaret ettim. Romanya'ya artık ehemmiyet vermediklerini, kendileriyle birlikte yürüyeceklerini de zannetmediklerini, artık kendilerine ihtiyaçları kalmadığını ve bu hareketleriyle neticede hiçbir şey kazanamayacaklarını tebliğ ettiklerini söyledi.*" Cavid Bey, anıların bir

²⁵ Uçarol, *a.g.e.*, s. 587; Bayur, *a.g.e.*, Cilt III, Kısım II, s. 240.

²⁶ Kâzım Karabekir, *Birinci Dünya Savaşı Anıları*, YKY, İstanbul 2011, s. 336.

²⁷ Ali Kaşığıun, *Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Girişi*, Yeditepe, İstanbul 2015, s. 271.

²⁸ BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 7/53 (16.01.1915); 11/8 (23.03.1915).

²⁹ BOA, *HR.SFR.04*, 404/15 (18.01.1915).

³⁰ BOA, *HR.SFR.04*, 404/19 (7.02.1915).

³¹ Cavid Bey, *Meşrutiyet Ruznâmesi*, (haz.) Hasan Babacan, Servet Avşar, TTK, Ankara 2015, Cilt III, s. 75.

³² Cavid Bey, *a.g.e.*, s. 78.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

başka sayfasında ise Almanların, Romanya'nın tarafsız kalacağını düşündüklerini kaydeder.³³

Görüldüğü gibi, Romanya'nın ne yapacağı konusunda verilen bilgiler birbiriyle çelişmekteydi. Bununla beraber Cavid Bey, Romanya'nın durumunu 'mesele-i hayatiye' olarak görüyordu.³⁴ Nitekim 1915 yılı boyunca Osmanlı Devleti, ülke dışıyla sadece Bulgaristan ve Romanya üzerinden bağlantı kurabiliyordu. Dolayısıyla dış ticareti bu ülkelere bağılıydı.³⁵ Bunun yanında Osmanlı Devleti'nin müttefikler üzerinden yapılan silah ve mühimmat sevkiyatının bir kısmı, tarafsızlığı boyunca Romanya üzerinden gerçekleştirilmişti.³⁶

Romanya 17 Ağustos 1916 tarihinde İtilaf Devletlerinin yanında savaşa girmek için anlaşma imzaladı.³⁷ Bundan on gün sonra ise savaşa girdi.³⁸ Romanya'nın savaşa girdiğini haber alan Alman Kayseri'nin şöyle haykırdığı rivayet edilir: "Bu savaşın sonu demek!"³⁹ Romanya'nın harbe katılması üzerine Almanya 28, Osmanlı 30 Ağustos'ta, Bulgaristan ise 1 Eylül'de Romanya'ya savaş ilân ettiler.⁴⁰ Romanya savaş ilânından sonra Transilvanya'yı işgal etti. Alman ve Osmanlı birlikleriyle takviye edilen ve Alman General August von Mackensen'in genel komutasındaki Bulgar III. Ordusu, Transilvanya'daki Romenlere karşı bir saldırıyla Dobruca'daki Romanya sınırını geçti. Bulgarlar, Romanya'nın direnişine rağmen Ekim ayında Romanya sınırlarında kalan Tuna Nehri'ni geçerek Bulgaristan'ı işgal etme girişimini bozguna uğrattılar. Kasım ayına gelindiğinde ise Bulgar III. Ordusu, Tuna Nehri'nin ağzına kadar Dobruca'nın tamamını istila etti. Böylece İttifak Devletleri, güney Romanya'nın büyük bir kısmını ele geçirdiler. Romenlerin elinde, Yaş (Iasi) şehrinden yönettikleri ülkelerinin yalnızca kuzeydoğu kısmı kalmıştı. Rusya'da, 1917 yılındaki beklenmedik

³³ Aynı yerde, s. 122, 235.

³⁴ Aynı yerde, s. 375.

³⁵ Zafer Toprak, *İttihat-Terakki ve Cihan Harbi*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2016, s. 212.

³⁶ Bilge Karbi, *Gölgedeki İttifak: Harb-i Umûmî'de Osmanlı-Habsburg İktisadi ilişkileri*, Libra Kitap, İstanbul 2021, s. 99; "Büyük Harb Esnasında Almanya ile Türkiye Arasında Nakliyat Yolları", *Askerî Mecmua Dergisi*, (çev.) Yzb. Ahmet Şevket, Sayı 70, 1928, s. 145; Uçarol, *a.g.e.*, s. 587; Bayur, *a.g.e.*, Cilt III, Kısım II, s. 239.

³⁷ Vinogradov, *a.g.m.*, s. 459; Bayur, *a.g.e.*, Cilt III, Kısım III, s. 546.

³⁸ *Tarihte Türk-Rumen İlişkileri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2006, s. 132; Bayur, *a.g.e.*, Cilt III, Kısım III, s. 547.

³⁹ David Hamlin, "Dummes Geld: Money, Grain, and the Occupation of Romania in WWI", *Central European History*, Vol. 42, No 3, September 2009, s. 463.

⁴⁰ Bayur, *a.g.e.*, Cilt III, Kısım III, s. 546.

ihtilâl başladığında Romanya'nın geri kalanı da İtilaf güçlerinden izole edildi. Romanya, Rusya'yı savaş dışında bırakan 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşmasının imzalanmasından kısa bir süre sonra 7 Mayıs 1918'de Bükreş Antlaşmasını imzaladı ve savaştan çekildi.⁴¹

Romanya, Osmanlı Devleti'nin savaştaki pozisyonunu muhafaza edebilmesi açısından çok önemliydi. Osmanlı payitahtının beslenmesinde en önemli merkez Romanya'ydı. Savaşın hemen öncesinde İstanbul'a gelen öğütülmemiş buğdayın %40'ı Romanya'dan, %35'i Rusya'dan ve %25'i ise Bulgaristan'dan temin ediliyordu. Bu arada kıyı kesimlerinde Romanya'dan getirilen un, Anadolu köylüsünün ürettiğinden daha ucuza satılıyordu.⁴² Rusya'nın savaşa girmesi, Romanya'ya olan ihtiyacı daha da arttırmıştı. İstanbul'da un çuvalının fiyatı bir anda 90 kuruştan 140 kuruşa yükselmiş, birkaç gün içinde ise fiyatı 300 kuruşa fırlamıştı.⁴³ Belirtmek gerekir ki, 1915 senesinde Romanya'da bile gıda krizinden söz edilmekteydi.⁴⁴ Nitekim Romanya, henüz savaşa girmeden 14 Nisan 1916 tarihinde zahire ihracatını yasakladı. Bu durum Osmanlı topraklarındaki fiyatların daha da artmasına yol açtı.⁴⁵ Ancak Romanya'nın savaşı kaybetmesi üzerine 5 Şubat 1917'den itibaren her üç günde bir Romanya'dan 15 vagon, Köstence'den ise günlük 10 vagon zahire sevk edilmeye başlandı.⁴⁶ Burada belirtmek gerekir ki savaş sırasında Romanya'nın zengin kaynakları müttefik Almanya için de son derece önemliydi. Nitekim lojistik problemini çözmek isteyen Almanya, Hindenburg Planını benimsemişti. Plana göre kendi ülkesi dışındaki Almanya ordularının lojistiği anavatana yük olmamalıydı. Düstur açıkça şöyle belirlenmişti: "Savaşı, savaş beslemeli!"⁴⁷

Petrol ve petrolden elde edilen yan ürünler açısından da Romanya çok önemliydi. Romanya savaşa girmeden önce, buradan Osmanlı ülkesine

⁴¹ "Romanya ile Sulh Müzakerati", *Tanin*, 25 Recep 1336 [7 Mayıs 1334/1918], No: 3379, s. 2; "Romanya ile Musâlaha İmza Edildi", *Sabah*, 26 Recep 1336 [8 Mayıs 1334/1918], No: 10229, s. 2; Richard C. Hall, "Bulgaria in the First World War", *The Historian*, Vol. 73, No: 2, Summer 2011, s. 307-308; Bayur, *a.g.e.*, Cilt III, Kısım IV, s. 142.

⁴² Yalman, *a.g.e.*, s. 99, 140.

⁴³ Toprak, *a.g.e.*, s. 171.

⁴⁴ Hamlin, *a.g.m.*, s. 451.

⁴⁵ Büşra Karateşer, *1914-1923 Arası İstanbul'un İaşesi ve İhtikar Sorunu*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Ahmet Tabakoğlu, İstanbul 2013, s. 72.

⁴⁶ Büyük Harb, s. 146-147.

⁴⁷ Hamlin, *a.g.m.*, s. 456.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

benzin getiriliyordu.⁴⁸ Fakat Romanya'nın harbe girmesi, Osmanlı coğrafyasındaki gazyığı fiyatının %80 oranında artmasına sebep oldu.⁴⁹ Buna karşılık aynı sene petrol kıtlığı bütün muharip devletleri etkiledi. Bundan dolayı İngiltere ve Fransa Amerika'ya başvurmuşlardı. ABD, müttefiklerin petrol ihtiyacının %80'ini karşıladığı için bu sorunu çözebilmişlerdi.⁵⁰

Romanya'da önemli miktarda Müslüman nüfus yaşıyordu.⁵¹ Özellikle Dobruca, Türklerin yoğun olarak bulunduğu bir bölgeydi. Başkomutan Vekili ve Harbiye Nazırı İsmail Enver Paşa'nın ailesi de bu topraklarda yaşayan Gagavuz Türklerindendi.⁵² Romanya savaşa girdikten sonra ise Müslümanların önemli kısmı Romanya idaresinin baskısına maruz kaldı ve esir kamplarına gönderildi.⁵³ Osmanlı idarecileri savaştan sonra Balkan haritasını yeniden şekillendirmek istedikleri için de Müslüman nüfusunun durumunu yakından takip ediyorlardı. Çünkü Osmanlı Devleti'nin Batı Trakya coğrafyasında hak iddia edebilmesi ancak Romanya bölgesinde söz sahibi olmasıyla mümkündü. Bunun için de bölgede Müslüman nüfus bulunmalıydı.⁵⁴

Romanya, Osmanlı topraklarından firar edenlerin sık tercih ettikleri bir güzergâhtı. Osmanlı azınlıkları, askerlik yükümlülüğünden kurtulmak amacıyla Romanya'ya giden gemilerde tayfa olarak işe başlıyor ve daha sonra firar ediyorlardı. Osmanlı Devleti açısından, firarilerin başka zararları da vardı. Osmanlı topraklarından altın çıkartıyor ve sansürden mektup kaçırabiliyorlardı. Daha da önemlisi, düşman istihbaratına bilgi sağlayabiliyorlardı.⁵⁵

⁴⁸ BOA, MV, 201/20 (22.03.1916); Nurten Çetin, "Romanya'nın Birinci Dünya Savaşı'na Girişi ve Osmanlı Devleti'ne Etkileri", *Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi*, Cilt 9, Sayı 12, Şubat 2016, s. 537.

⁴⁹ Yalman, *a.g.e.*, s. 174.

⁵⁰ Atasay Özdemir, "Petrolün Birinci Dünya Savaşındaki Yeri ve Savaş Sonrası Düzenlemelere Etkileri", *1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak*, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 2014, s. 76-77.

⁵¹ BOA, HR.SYS, 2440/32 (22.10.1917); Şeyda B. Sayılır, "Dobruca'daki Türk Varlığı ve Birinci Dünya Savaşı Sırasında Hazırlanan Rapor Üzerine Kısa Bir Değerlendirme", *Turan*, Cilt 8, Sayı 32, Sonbahar 2016, s. 54.

⁵² Yıkılmazpehlivan, *a.g.t.*, s. 63.

⁵³ BOA, DH.EUM.5.Şb, 33/8 (23.10.1916).

⁵⁴ Zeki Çevik ve Emirhan Yılmazpehlivan, "Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Osmanlı Askeri Valiliği", *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 7, Temmuz 2018, s. 164-165.

⁵⁵ BOA, DH.EUM.3.Şb, 13/56 (13.03.1916); BOA, HR.SFR.04, 654/113 (4.07.1916). Aslında askerlik yapmak istemeyen azınlıkların Balkan ülkeleri üzerinden Amerika'ya gitmeleri

Romanya'ya önem verilmesinin sebeplerinden bir diğeri, bölgede yoğunlaşan istihbarat faaliyetleriydi. Savaş sırasında Rumen siyasetçilerin ve ordu mensuplarının yanında yüzlerce güzel Fransız kadını ortaya çıktı. Bol keseden dağıtılan paralar, aşk ilişkileri ve kumar âlemleriyle birlikte büyük ölçekli siyasi entrikalar başladı.⁵⁶ Romenlerin ittifakını sağlamaya çalışan Bükreş Rus Elçisi Stanisav Poklevskiy-Kozell, elçilikte düzenlediği kumar partilerinde Romanyalı siyasilerin büyük paralar kazanmasını sağladı.⁵⁷ Bu durumu Halil Bey de anılarında kaydetmişti. Ona göre, İtilaf Devletleri zeki, mahir diplomatlarını bölgeye göndermişler, sefahat yuvasında kesenin ağzını açmışlar ve Romanya'da adeta altın dağıtmışlardı.⁵⁸ Ayrıca bölgede istihbarat organizasyonları oluşturmuşlardı. Bunlardan biri, Köstence Rus Casus Teşkilatı'ydı. Bu teşkilat, Osmanlı topraklarıyla ilişkisi olan Ermeniler ve Rumların yanı sıra Romenler⁵⁹ ve Türklerden de faydalanıyordu.⁶⁰ Türkler sayesinde Osmanlı Devleti'ne ait bilhassa askerî bilgiler elde edilmeye çalışılıyordu. Bölgede bulunan Rumlar da kendi istihbarat organizasyonları oluşturmuşlardı.⁶¹

Romanya'da önemli miktarda Ermeni nüfus yaşıyordu. *Revue de Paris*'in 15 Nisan 1914 tarihli sayısına göre Amerika, Polonya, Mısır, Bulgaristan ve Romanya'da toplam 500 bin Ermeni bulunuyordu.⁶² Romanya'da bulunan Ermeniler, 1886'dan itibaren özellikle Köstence (Constantza), Kalas (Galatz), İbrail (Braila), Sünne (Soulina), Yergöğü ve Bükreş'te teşkilatlanmışlardı. Ermeniler, en önemli düşmanları olarak Osmanlı Devleti'ni görüyorlardı. Bundan dolayı el altından Osmanlı topraklarına silah sokmaya çalışıyor ve her türlü propagandaya müracaat ederek Osmanlı coğrafyasındaki soydaşlarını isyana teşvik ediyorlardı. Ermeniler, savaş başladıktan sonra daha da büyük bir tehdit haline gelmişlerdi. Rus ordusuna gönüllü olarak yazılmışlar ve teşkil edilen çetelerle

Osmanlı idarecileri tarafından bilinmekteydi. Bu durum XX. yüzyılın başından itibaren Osmanlı kayıtlarında görülmektedir (Nevzat Artuç, *Cemal Paşa*, TTK, Ankara 2008, s. 81).

⁵⁶ Karabekir, *a.g.e.*, s. 187.

⁵⁷ Yıkılmazpehlivan, *a.g.t.*, s. 50.

⁵⁸ Halil Menteşe'nin, *a.g.e.*, s. 213.

⁵⁹ BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 57/31 (2.04.1918); Lüleci, *a.g.t.*, s. 11-16; Şimşeker, *a.g.e.*, s. 209; Cemal Sezer, "Birinci Dünya Savaşı Sırasında Ermeni Hınçak ve Taşnaksutyun Komitelerinin Romanya'daki Faaliyetleri" *OTAM*, 38/Güz 2015, s. 167.

⁶⁰ BOA, *DH.EUM.2.Şb*, 19/6 (16.03.1916); Sezer, *a.g.m.*, s. 170.

⁶¹ Lüleci, *a.g.t.*, s. 102.

⁶² Yalman, *a.g.e.*, s. 249.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

birlikte Osmanlı cephelerine kadar gelmişlerdi.⁶³ Bunun yanında Taşnak ve Hınçak Ermeni komiteleri, Osmanlı aleyhindeki propaganda faaliyetlerinin yanı sıra Bükreş'te Ermeni Casusluk Teşkilatı kurmuşlardı.⁶⁴ Ayrıca Ermeniler, İstanbul'daki muhaliflerle birleşerek bir ihtilâl çıkarmayı da planlamışlardı.⁶⁵ Bu durum bölgedeki Ermenilerin faaliyetlerinin yakından takip edilmesi gerektiğini gösteriyordu.

2. Romanya Hakkında Bilgi Toplayan Birimler

Savaş sırasında imkânları oldukça sınırlı olan Osmanlı Devleti bulabildiği bütün kaynaklardan malumat toplamıştır. Romanya hakkında bilgi toplayanların başında ise esas görevleri olmamasına rağmen diplomatik misyonlar gelmekteydi. Misyonlar, sefaretlere bağlı olarak şehbenderlik, ataşemiliterlik ve ataşenavallik şeklinde organize edilmişlerdi. Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi diplomatik misyonların sayısını azaltmıştı. Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan, Danimarka, Hollanda, İran, İspanya, İsveç ve İsviçre'deki misyonlar görevlerine devam ediyorlardı. Ancak İtalya ve Romanya'nın savaşa girmesi, Yunanistan'da ise İtilaf Devletlerinin baskısı üzerine bölgelerdeki diplomatik misyonlar geri çekildi.⁶⁶ Birinci Dünya Savaşı sırasında Romanya'da raporlama yapan veya malumat veren birimler şunlardı:

---

⁶³ BOA, *HR.SYS*, 2871/1 (10.09.1915); BOA, *HR.SYS*, 2882/31 (22.02.1916); Bülent Cırık, "Birinci Dünya Savaşı'nda Balkanlarda Ermeni Seferberliği ve Ermeni Gönüllüleri", *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 13, Sayı 3, Eylül 2015, s. 232, 235-236, 249; Sezer, *a.g.m.*, s. 162, 167.

⁶⁴ BOA, *DH.EUM.2.Şb*, 72/9 (24.07.1916); Lüleci, *a.g.t.*, s. 41-43.

⁶⁵ BOA, *HR.SYS*, 2882/18 (18.01.1916).

⁶⁶ Yeni, *a.g.m.*, s. 697.

Tablo 1: Romanya’da Raporlama Yapan Osmanlı Birimleri

Adakale Müdürü Ahmed Şerafeddin Bey	Bükreş Sefareti (Safa Bey)	Bükreş Şehbenderliği (Galib Şevki Bey)
Bükreş Ataşemiliterliği (Binbaşı Kadri Bey, Miralay Celal Bey)	Köstence Başşehbenderliği (Enver Bey)	Kalas Başşehbenderliği (Hasan Haydar Bey)
İbrail Şehbender Vekâleti (Aris Fesciyan Efendi)	Sünne Şehbender Vekâleti (Münib Bey)	Balçık Şehbenderliği (Ragıp Rauf Bey)
Osmanlı Askerî Valisi (Osman Nizamî Paşa)	Mackensen’in Romanya’da karargâhında (Binbaşı Hüseyin Hüsnü Bey)	Bükreş Siyasi Mümessili (Başşehbender Enver Bey)
Köstence’de Murahhas (Binbaşı Rafet Bey)	Piyade Yüzbaşı Cemal Efendi	

Kaynak: ATASE, *BDH*, K. 19, D. 20, F. 93-021 (12.03.1916); K. 46, D. 499, F. 066-01 (15.01.1916); K. 46, D. 499, F. 216-016-01 (1.01.1915); K. 46, D. 499, F. 216-019 (11.01.1915); K. 46, D. 499, F. 216-028 (16.02.1915); K. 46, D. 499, F. 216-072 (9.05.1915); K. 46, D. 499, F. 216-073 (10.05.1915); K. 46, D. 499, F. 216-109 (28.01.1915); K. 263, D. 867, F. 1090-019-01 (12.06.1915); K. 313, D. 381, F. 1271-016-02 (30.01.1916); K. 313, D. 381, F. 1271-023 (16.06.1916); K. 313, D. 381, F. 1271-025 (26.06.1916); BOA, *DH.EUM.1.Şb*, 12/33A (9.01.1916); BOA, *DH.EUM.2.Şb*, 9/63 (28.07.1915); BOA, *DH.EUM.4.Şb*, 9/9 (7.02.1916). BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 2/8 (3.10.1914); 3/51 (17.11.1914); 14/30 (27.06.1915); 10/14 (13.02.1915); BOA, *HR.SFR.04*, 654/113 (4.07.1916); BOA, *HR.SYS*, 2109/4 (14.01.1915); 2111/7 (30.12.1915); 2415/65 (21.11.1915); 2438/4 (28.07.1917); 2457/89 (27.08.1917); 2459/48 (8.10.1918); 2879/45 (28.07.1915); DTA, *BN*, 53/1020 (18.01.1915); TTK, *EP*, 3-78-78 (21.11.1916).

Birinci Dünya Savaşı’nın başında Bükreş Sefaretinde Safa Bey bulunuyordu. Safa Bey ilk diplomatik misyon görevi olan Bükreş sefirliğine 1908’de getirildi.⁶⁷ Oldukça faal olduğu anlaşılan Safa Bey’in sefaretinde gayrimüslimler de istihdam edildi. Bunlardan biri olan Osmanlı tebaası Rum kökenli Muzuros Bey, Romanya’nın durumu hakkında çeşitli mahfillerde dolaşan rivayetleri ve kamuoyunun ruh halini zamanında öğrenerek Safa Bey’i bilgilendiriyordu.⁶⁸ Bölgedeki diğer diplomatik misyonlarda yine Osmanlı tebaası olan gayrimüslimler de görevlendirilmişti. Ermeni kökenli

⁶⁷ BOA, *İ.HR*, 414/38, 26 Receb 1326/23.08.1908; Aydın Çakmak, *Türk Dışişleri Teşkilatının Gelişimi: Hariciye Nezareti*, Ötüken, İstanbul, 2020, s. 332.

⁶⁸ BOA, *HR.SYS*, 2163/23 (25.06.1916).

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

Aris Fesciyan, 1885'te İbrail Şehbenderliği katiplik ve tercümanlık vazifesine tayin edilmişti.⁶⁹ Aris Efendi, 26 Ocak 1914'te İbrail Şehbender Vekili olarak görevlendirildi.⁷⁰ Aris Efendi, Türkçe, Fransızca, Ermenice, Rumca ve Ulahça biliyordu. Ayrıca Arapça, Farsça ve İngilizceye aşinalığı bulunmaktaydı.⁷¹ Bölgedeki çok sayıda Ermeni'den dolayı Aris Efendi'nin bölgeye tayini stratejik olarak seçilmişti. Aris Efendi'nin gönderdiği raporlardan Osmanlı istihbaratına çok faydalı olduğu anlaşılmaktadır.⁷²

Savaş sırasında ataşemiliter olarak Erkân-ı Harp Binbaşı Kadri Rüşdü Bey ve Miralay Celal Bey bölgede görev yaptılar.⁷³ Daha sonra Bükreş Sefareti Ataşemiliterliğine geçici olarak Mülazım-ı evvel Ali ve Mülazım-ı evvel Selim Sırrı Efendiler tayin edildiler.⁷⁴ Ataşemiliterler yetkilerini kullanarak gerektiğinde komşu ülkelerinin şehbenderlikleriyle de doğrudan iletişime geçebiliyorlardı. Örneğin Bükreş Ataşemiliterliği, doğrudan Rusçuk Şehbenderliğinden bölgedeki deniz nakliyatları hakkında bilgi isteyebiliyordu.⁷⁵ Ataşeler bölgeden doğru askerî istihbaratın toplanmasında oldukça etkili olmuşlardı.

Romanya'nın İttifak Devletleri tarafından işgal edilmesi üzerine 9 Ocak 1917'de Romanya İdare-i Askeriyesi (Romanya Osmanlı Askeri Valiliği) adı altında bir birim oluşturuldu. Komutasına, İttihat ve Terakki partisinin önde gelenlerinden, Berlin Büyükelçiliği ve Nafia Nazırlığı görevlerinde de bulunan Miriliva Osman Nizami (Doğancı) Paşa tayin edildi.⁷⁶ Bu sırada bölgeye murahhaslar gönderildi. Şimalî Romanya ve Dobruca Osmanlı murahhası olarak Binbaşı Refet Bey tayin edildi. Üsküp Şehbenderhanesi Kançıları Said Bey'in maiyetinde görevlendirilen Refet Bey'in resmî görevi zahire nakliyatının düzenlenmesiydi. Bununla beraber zamanının çoğunu Köstence'de geçiren Refet Bey, aldığı malumatı II. Şube'ye gönderiyordu.⁷⁷ Murahhaslar, askerî istihbarat yanında zahire

⁶⁹ BOA, *HR.SAİD*, 20/31 (1.04.1909); Taceddin Kayaoğlu, *Osmanlı Hariciyesinde Gayr-i Müslimler (1852-1925)*, TTK, Ankara 2013, s. 34.

⁷⁰ BOA, *İ.HR*, 433/30 (28 Safer 1332/13 Kanunusani 1329).

⁷¹ Kayaoğlu, *a.g.e.*, s. 34-37.

⁷² BOA, *DH.EUM.5.Sb*, 3/49 (9.11.1914); BOA, *HR.SYS*, 2110/2 (20.04.1915); 2408/36 (15.04.1915).

⁷³ Yeni, *a.g.m.*, s. 700.

⁷⁴ BOA, *HR.SYS*, 68/77 (29.03.1916).

⁷⁵ BOA, *HR.SFR.04*, 644/6 (2.11.1916).

⁷⁶ Çevik, *a.g.m.*, s. 162, 169; Esat Arslan, "Birinci Dünya Savaşı'nda Romanya Askerî Valiliği", *Askerî Tarih Bülteni*, Yıl 23, Sayı 44, 1998, s. 85; Çakmak, *a.g.e.*, s. 332.

⁷⁷ Yeni, *a.g.t.*, s. 94-95.

konusunda verdiği bilgiler, savaşın devamı için hayati önemdeydi. Dolayısıyla Osmanlı idarecileri murahhasların verdikleri bilgileri yakından takip ediyorlardı.

Osmanlı haber zabitleri müttefik ülkelerin ordularında da görev yapmaktaydı. Romanya cephesindeki Mareşal Mackensen'in karargâhına Binbaşı Hüseyin Hüsnü Emir (Erkilet) Bey, haber zabiti olarak 9 Ekim 1915'te atanmıştı. Daha sonra yerine Binbaşı Mehmed Nazım (Yücel) 25 Eylül 1917'de tayin edildi. Haber zabitleri de bölge hakkında merkezi bilgilendiren önemli kalemler arasındaydı.⁷⁸ Bu şekilde müttefik orduların faaliyetleri ve niyetlerini İstanbul öğrenmeye çalışıyordu.

Piyade Yüzbaşı Cemal Efendi'nin Başkumandanlık Vekâletinin tarafından malumat toplanması için bölgeye görevlendirildiği anlaşılmaktadır. Romenler, faaliyetlerinden şüphelendikleri Cemal Efendi'yi Kalas'ta tutuklanmışlardır. Ancak Bükreş Sefaretinin arayışını girmesi üzerine Cemal Efendi, Bulgaristan'a götürülmüştür. Bununla beraber Başkumandanlık Vekâleti, Romanya hakkında bilgi toplanmasına ihtiyaç duyulan Cemal Efendi'nin Bulgaristan'daki Rusçuk Şehbenderliğinde kâtip sıfatıyla ve Selim Efendi müstearıyla istihdam edilmesini Hariciye Nezaretine yazmıştır. Hariciye Nezareti ise Cemal Efendi'nin ifşa olduğu için Bulgaristan'da bulunmasının bile doğru olmadığını ifade etmiştir.⁷⁹ Bu durum, Osmanlı diplomatik misyonların askerî idareyle birlikte hareket ettiğini ve ifşa olmuş istihbarat elamanlarının kullanılmasını engellemeye çalıştığını göstermektedir.

Yukarıda açıklananlar dışında Romanya hakkında raporlama yapan Osmanlı kurumlarından tespit edilenler şunlardır:

---

⁷⁸ Aynı yerde, s. 96-97.

⁷⁹ ATASE, *BDH*, K. 263, D. 867, F. 1090-019-01 (12.06.1915); K. 263, D. 867, F. 1090-019 (14.06.1915).

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN
ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ**

Tablo 2: Romanya Dışında Raporlama Yapan Osmanlı Birimleri

Atina Sefareti	Belgrad Sefiri Cevad Bey (Niş'de)	Berlin Sefareti
Bern Sefareti	Cenevre Başşehbenderliği	Lahey Sefareti
Petersburg Sefareti	Roma Sefareti	Sofya Sefareti
Stockholm Sefareti	Viyana Sefareti	Almanya Genelkurmayı'nda murahhas Ferik Zeki Paşa
Peşte Şehbenderliği	Ruşçuk Şehbenderliği	Roma'da bulunan Hakkı Bey
Sansür Müfettişlikleri	Varna Şehbenderliği	

Kaynak: BOA, *DH.EUM.2.Şb*, 9/70 (30.07.1915); 29/28 (17.10.1916); BOA, *DH.EUM.3.Şb*, 15/81 (17.10.1916); BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 1/44 (15.09.1914); 1/79 (29.09.1914); 2/24G (12.09.1914); 11/8 (23.03.1915); BOA, *HR.SFR.1*, 177/25 (25.09.1914); BOA, *HR.SFR.04*, 283/30 (19.02.1916); 285/21 (8.01.1917); 286/61 (4.08.1917); BOA, *HR.SYS*, 2425/50 (3.09.1916); 2427/25 (14.01.1916); 2436/54 (19.06.1917); 2452/77 (18.05.1918); 2453/35 (24.05.1918); 2454/29 (8.06.1918); 2978/35, 18.12.1915; Yeni, *a.g.t.*, s. 96-97.

Müttefik ülkelerin yanı sıra coğrafi yakınlıktan dolayı Bulgaristan ve Yunanistan'daki Osmanlı diplomatik misyonlarından da merkeze çok sayıda rapor gönderilmekteydi. Bunlar arasında Rusçuk Şehbenderi Tanase Cazana Efendi ön plana çıkmaktaydı. Rusçuk'un coğrafi konumu, Romanya üzerinden yapılan nakliyatla üstlendiği sorumluluğu ve Cazana Efendi'nin faal bir Osmanlı diplomatı olması Romanya hakkında çok fazla bilgi toplamasını sağlamıştı.⁸⁰

Osmanlı Devleti'nin müttefikleri, Romanya hakkında haberler paylaşıyorlardı. Örneğin Bükreş Alman konsolosluğu, para karşılığında bir fotoğrafçıdan Ermenilerin fotoğraflarını almış ve vakit kaybetmeden bunların bir kopyası İstanbul'a göndermişti.⁸¹ Bunun yanı sıra Almanlar yaygın istihbarat teşkilatları sayesinde öğrendikleri bilgileri, Osmanlı askerî ve diplomatik misyonlarına ulaştırıyorlardı.⁸² Ayrıca İstanbul'daki Avusturya

⁸⁰ BOA, *HR.SFR.04*, 633/10 (2.08.1914); 633/80 (5.09.1914).

⁸¹ Sezer, *a.g.m.*, s. 170.

⁸² BOA, *DH.EUM.2.Şb*, 19/6 (16.03.1916).

Elçiliği ve Bulgaristan Maslahatgüzarlığı da bölge hakkında bilgi veren kurumlar arasındaydı.⁸³

3. İstihbarat Kaynakları ve Konuları

İstihbarat çalışmalarının gösterdiği üzere, bilginin önemli bir kısmı açık kaynaklar olarak adlandırılan basından ve insan kaynaklarından toplanmaktaydı. Bu durum Romanya için de geçerliydi. Bunun yanında Romanya, savaşın ilk yarısında tarafsız olduğu için her iki tarafın da yoğun propagandasına maruz kalmaktaydı. Propaganda faaliyetleri sebebiyle bölgeden doğru veya yanlış çok miktarda rapor merkeze gönderiliyordu. Romanya hakkında bilgi toplanan başlıca yayımlar şunlardır:

Tablo 3: Açık Kaynaklar

Ajans Westnik (L'Agence Westnik)	Dacia (Romanya)	Dimineatza Gazetesi (Romanya)
Havas Ajans (Agence Havas)	L'Adeverul Gazetesi (Romanya)	La Moldova (Romanya)
La Politique Gazetesi (Romanya)	L'Echo de Bulgary Gazetesi (Bulgaristan)	L'Echo de Paris Gazetesi
L'Epoca Gazetesi (Romanya)	Le Journal de Balkaique (Romanya)	L'Independance Roumanie Gazetesi (Romanya)
L'Universul Gazetesi (Romanya)	Mir Gazetesi (Bulgaristan)	National Zeitung Gazetesi (Almanya)
Nieuwe Rotterdamse Courant (Hollanda)	Novoie Vremia Gazetesi (Rus)	Odesky Nowosti (Rus)
Reuters Ajans	Romanya Ajansı (Agence Roumaine)	Roumanie Gazetesi (Romanya)
Rus Telgraf Ajansı (L'agence Russe)	Stefani Ajans (Agenzia Stefani)	Telegraaf Gazetesi (Hollanda)

Kaynak: BOA, *DH.EUM.2.Şb*, 8/41 (24.06.1915); 10/97 (9.09.1915); 14/58 (1.12.1915); BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 2/24A (6.09.1914); 2/48 (25.10.1914); 3/5 (21.10.1914); 4/9 (12.11.1914); 10/39 (14.03.1915); 18/11 (12.10.1915); BOA, *HR.SFR.04*, 459/40 (25.07.1914); BOA, *HR.SYS*, 2110/8 (18.06.1915); 2289/20 (21.08.1915); 2293/1 (11.12.1915); 2385/1 (30.03.1915); 2453/35 (24.05.1918); 2455/63 (6.07.1918); 2879/34 (2.07.1915); 2974/13 (14.06.1914); 2977/4 (25.04.1915); DTA, *BN*, 53/1020 (21.10.1914).

⁸³ BOA, *HR.SYS*, 2422/56 (23.06.1916); 2979/23 (1.02.1916).

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN
ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ**

Görüldüğü gibi, merkeze iletilen bilgilerin ciddi bir kısmı muhtelif görüşlerin taraftarlığını yapan gazetelerden toplanıyordu. Bunun yanında Osmanlı diplomatik misyonu, Romanya'da çıkan Ermenice gazeteleri takip ediyordu. Ancak bu takip, lisan bariyeri sebebiyle, büyük ölçüde Ermenice gazetelerden Romen basınına yansıyan haberlerin rapor edilmesinden ibaret kalıyordu.⁸⁴ Diplomatik misyonlar, yayımlardan önemli gördükleri haberlerin tamamını veya özetini Fransızca veya Türkçe olarak merkeze gönderiyorlardı.⁸⁵ Misyonlar, sadece bölgeden haber toplamakla yetinmemiş, aynı zamanda Hariciye Nezareti Matbuat-ı Umumiye Müdüriyeti'ne, İngiliz ve Fransız gazetelerini de göndermişlerdir.⁸⁶ Ancak adı geçen gazeteler, Petersburg üzerinden Romanya'ya geldiği için bunların düzenli olarak İstanbul'a gönderilmesi mümkün olmuyordu.⁸⁷

Açık kaynakların yanında insan istihbaratı da savaş sırasında en sık başvurulmuş kaynaklardan biriydi. Bunlar arasında tespit edilenler şunlardır:

Tablo 4: İnsan İstihbaratı

Almanya Bükreş Elçisi Kühlmann	Alman siyasi ricali	Almanya'nın Viyana Elçiliği
Avusturya Dışişleri Bakanı Stephan Burian	Avusturya Bükreş Elçisi Czernin	Belgrad Romanya Elçiliği (Niş'te)
Bulgar Başbakanı Radoslavov	Bükreş'teki Bulgar Elçisi Radef	Bükreş'teki Fransız Elçiliğinin resmî bildirisi
Bükreş'te İngiliz diplomatlarının bildirisi	Bükreş yolcuları	Ermenilerin kendi aralarındaki mektupları
İsveç Dışişleri Bakanlığı	İtalya'dan dönenler	Köstence Alman Konsolosluğu
Köstence Avusturya Konsolosluğu	Köstence Liman Reisliği	Müslüman bir balıkçı
Petersburg'daki Romanya Elçiliğinin telgrafı	Roma Alman Büyükelçiliği	Romanya Dışişleri Bakanlığı
Romanya'nın İstanbul Elçisi Mösyö Constantin Manu	Romanya ordusu ihtiyat subayı	Romanya Deniz Şirketinden Prenses Maria Süvarisi

⁸⁴ BOA, HR.SYS, 2882/19 (24.01.1916).

⁸⁵ BOA, HR.SFR.04, 634/95 (21.11.1914); BOA, HR.SYS, 2889/20 (1.09.1915).

⁸⁶ BOA, HR.SYS, 2290/10 (27.01.1916).

⁸⁷ BOA, HR.SYS, 2290/14 (13.02.1916).

MUSTAFA YENİ

Romen bir ihtiyat subayı	Romen vapuru süvarisi	Rusya'dan gelen yolcular
Sünne'deki balıkçılar	Sünne'ye iltica eden iki Rus Kazak neferi	Varna Alman Askeri çevresi
Viyana'daki Romanya Elçiliği		

Kaynak: BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 2/24 (10.10.1914); 2/24C (7.10.1914); 2/24D (20.09.1914); 4/17 (20.11.1914); 7/53 (16.01.1915); BOA, *HR.SFR.04*, 404/15 (8.01.1915); 632/80 (18.07.1914); BOA, *HR.SYS*, 2106/8 (29.06.1916); 2112/8 (20.05.1916); 2420/48 (10.05.1916); 2428/29 (20.11.1916); 2430/44 (12.01.1917); DTA, *BN*, 597/23587 (2.08.1914); 672/27112 (27.08.1914).

Bu kaynaklar arasında muharip ülkelerin resmî tebliğleri, diplomatlar ve yolcular ön plana çıkmaktadır. Bunların yanında denizcilerden de bilgi alınıyordu. Bir diğer deyişle Osmanlı istihbarat elamanları erişebildikleri her kaynaktan olabildiğince yararlanıp bilgi toplamaya çalışıyorlardı. Burada belirtmek gerekir ki Safa Bey'in Romanya Dışişleri Bakanlığında ya kuvvetli bağlantıları vardı veya kendisine bilgi sızdırılıyordu. Bunun en önemli göstergelerinden biri, Safa Bey'in Romanya'nın Petersburg Elçiliğinden Romanya Dışişleri Bakanlığına çekilen telgrafi ele geçirmesiydi. Telgrafta, 'Vistül Nehri civarındaki muharebede Almanya'nın bir kolordusunu hezimete uğratıldığı' belirtiliyordu. Benzer şekilde Romanya'nın Niş Elçiliğinden Romanya Dışişleri Bakanlığına çekilen telgrafta ise 'Sırp ordusunun perişan olduğu ve tamamen güneye çekildiği' kayıtlıydı.⁸⁸

Osmanlı istihbaratı, Romanya hakkında gizli kaynaklardan da bilgi toplamıştır. Tespit edilenler şunlardır:

Tablo 5: Gizli Kaynaklar

<i>Casus/muhbir ismi</i>	<i>Bölgesi</i>	<i>Topladığı malumat</i>
A. Aslandis	Kalas	Yunan propagandacıları
Ahmed Sabri	Baserabya, Reni ve Tuna	Rusların askerî harekâtı
Bükreş Sefaretinin muhbiri	Rusya	Baserabya'daki askerî harekât
Denenmemiş bir muhbir	Bükreş	Ermenilerin faaliyetleri
Şükrü Nazmi	Romanya	Romen kamuoyunun fikirleri

⁸⁸ BOA, *HR.SYS*, 2108/9 (26.11.1914).

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN
ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ**

Zara Kapillıyan	Bükreş	Ermenilerin faaliyetleri
II. Şube'nin muhbiri	Köstence	Ermenilerin faaliyetleri
-----	Bükreş	Ermenilerin faaliyetleri
-----	Bükreş	Kafkasya'ya giden Ermeni gönüllüler

Kaynak: ATASE, *BDH*, Klasör (K). 313, Dosya (D). 381, Fihrist (F). 1271-032-15 (13.07.1916); BOA, *DH.EUM.2.Şb*, 12/40 (16.10.1915); 25/13 (28.07.1916); 69/15 (25.01.1916); 69/16 (15.03.1916); BOA, *DH.EUM.3.Şb*, 3/56 (9.02.1915); BOA, *HR.SYS*, 2112/1 (15.03.1916); 2417/37 (11.01.1916); Sezer, *a.g.m.*, s.167; Yeni, *a.g.t.*, s. 156, 180.

Tablo incelendiğinde gizli kaynaklardan ele geçirilen bilgilerin çok önemli konular olduğu görülmektedir. Gizli kaynaklar özellikle ayrılıkçı Ermeniler konusuna odaklanmışlardır. Bu durum Osmanlı Devleti'nin, Ermenilerin faaliyetlerini doğrudan tehdit olarak algıladığını göstermektedir. Ayrıca Bükreş Sefareti, Romanya'nın Fransa ve İtalya'ya verdiği sipariş listesini ve bunların teslim tarihlerini gizli bir kaynaktan temin ederek İstanbul'a göndermişti.⁸⁹ Tablodakilerin dışında II. Şube müdürü Kâzım Karabekir, günlüğünün 11 Ağustos 1914 tarihli kısmına Romanya'da bir helvacı dükkânı açtıklarını belirtmişti.⁹⁰ Helvacı dükkanının, istihbarat toplanmasından daha çok bilgilerin toplandığı bir istasyon olduğunu düşünsek de bu girişim aslında bölgedeki istihbarat savaşlarının insan kaynağı merkezli yoğun faaliyetlere sahne olduğunu göstermektedir.

Belgelerde açık veya gizli olduğu belli olmamakla beraber belirtilen farklı kaynaklar için değişik sıfatlar kullanılmıştır. Bunlar arasında “menba-i mevsuk (güvenilir kaynak), iyi malumat alan bir menba, Sünne’de muteber birisi, İsviçre’den gelen mevsuku’l-kelim bir zat (sözlerine güvenilir)” ifadeleri bulunmaktadır.⁹¹ Bu şekilde bilgi kaynaklarının ifşa olmasının önüne geçiliyordu. Ayrıca bilginin güvenilirliği hakkında da karar alıcılara yardımcı olunuyordu.

Gizli kaynakların masrafları büyük ölçüde merkezden karşılanıyordu. Nitekim Bükreş Ataşemiliter Miralay Celal Bey’in 16 Haziran 1916 tarihli raporunda bu durum açıkça anlaşıyor: “*Yarın Tiflis’e bir muhbiri*

⁸⁹ BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 13/24E (24.05.1915).

⁹⁰ Kâzım Karabekir, *Günlükler (1906-1948)*, YKY, İstanbul 2009, Cilt I, s. 399.

⁹¹ BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 17/11 (16.09.1915); 7/39 (2.01.1915); BOA, *HR.SYS*, 2413/19 (11.09.1915); 2879/30 (24.06.1915); 2882/18 (18.01.1916).

MUSTAFA YENİ

gönderilecektir. Maaşı olan 1200 ley ödenmiştir. Haber getirecek olan kuryeye de aylık 400 ley verilecektir. Bükreş'e de bir muhbir tayin edilmiştir. Maaşı olarak 300 ley ödenmiştir. İstihbarat hizmetinde kullanılması için postayla 5000 ley gönderilmesini rica ederim".⁹²

Osmanlı İstihbarat Topluluğu, Romanya'nın ve muharip devletlerin niyetini anlamak için siyasi, askerî, iktisadi alanlar başta olmak üzere pek çok konuda bilgi toplamıştır. Bunlardan ön plana çıkanlar şunlardır:

Tablo 6: İstihbarat Konuları

Askerî, sivil nakliyat	Balkan ülkelerinin diplomatlarının faaliyetleri	Düşman ülkelerin diplomatlarının faaliyetleri
Ermeniler ve Ermeni Casusluk Teşkilatları	Erzak temini	Gemi alım-satımı
İtilaf Devletlerinin donanma faaliyetleri	İtilaf Devletleri istihbaratı	İtilaf Devletlerinin resmî tebliğleri, subay ve diplomatlarının açıklamaları
İtilaf Güçleri	İttifak Teşebbüsleri	Kaçakçılık
Müttefik subay ve diplomatlarının faaliyetleri	Limanların tahkimi	Osmanlı muhalifleri ve asker kaçakları
Osmanlı siyasilerine suikast	Propaganda/Basın	Romanya'nın askerî hazırlıkları, mühimmat, ilaç temini ve dağıtımı
Romanya deniz teşkilatı	Romanya kamuoyu	Romanya malî durumu
Romanya'daki Müslümanlar ve diğer azınlıklar	Romanya siyasileri	Seferberlik, asker toplama, birlik sevki, teftiş, Romen subaylar
Sünne ve civarı krokisi	Şüpheli şahıslar	Türk Cephepleri ve Boğazlar

Kaynak: ATASE, *BDH*, K. 46, D. 499, F. 216.042.01 (19.03.1915); 46, D. 499, F. 216.105 (15.01.1915); BOA, *BEO*, 4319/323917 (25.10.1914); 4361/327074 (24.06.1915); BOA, *DH.EUM.2.Şb*, 6/17 (19.04.1915); 8/69 (23.06.1915); 19/6 (19.03.1916); BOA, *DH.EUM.3.Şb*, 5/32 (20.04.1915); 6/37 (11.06.1915); BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 1/10 (10.08.1914); 1/20 (16.08.1914); 3/49 (9.11.1914); 12/28 (9.05.1915); 13/8 (7.05.1915); 13/24 (30.05.1915); 15/2 (4.07.1915); 15/3 (4.07.1915); 15/39 (29.07.1915); 14/48 (1.07.1915); 20/31 (8.02.1916); 25/27

⁹² ATASE, *BDH*, K. 313, D. 381, F. 1271-023 (16.06.1916).

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN
ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ**

(28.05.1916); 28/1 (4.05.1916); BOA, *DH.EUM.6.Şb*, 1/23 (21.09.1914); BOA, *DH.EUM.7.Şb*, 2/59 (19.12.1914); BOA, *DH.EUM.KLH*, 2/42 (22.04.1916); BOA, *DH.İ.UM.EK*, 16/27 (31.05.1916); BOA, *HR.SFR.(04)*, 404/1 (30.11.1914); 648/22 (20.02.1916); BOA, *HR.SYS*, 2103/9 (7.03.1916); 2106/9 (29.07.1916); 2108/5 (14.11.1914); 2108/9 (18.12.1914); 2109/2 (5.01.1915); 2109/3 (11.01.1915); 2109/6 (21.01.1915); 2109/7 (1.02.1915); 2109/8 (30.12.1914); 2109/13 (1.04.1915); 2110/1 (12.04.1915); 2110/2 (25.04.1915); 2415/69 (23.11.1915); 2416/33 (26.12.1915); 2417/15 (8.01.1916); 2417/48 (24.01.1916); 2343/4 (13.05.1915); 2409/18 (8.05.1915); 2416/13 (9.12.1915); 2418/9 (20.02.1916); 2418/33 (2.03.1916); 2420/51 (11.05.1916); 2423/26 (11.07.1916); 2434/35 (26.04.1917); 2440/32 (10.09.1917); 2881/35 (24.11.1915); 2880/20 (7.09.1915); 2883/9 (30.04.1916); DTA, *BN*, 575/22167 (13.06.1916); 620/24659 (22.01.1915); *Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918*, Genelkurmay Yayınları, Ankara, 2005, Cilt II, s.17, 26, Şimşeker, a.g.e., s. 146.

Tablodan anlaşıldığı gibi, deniz nakliyesinin öğrenilmesine çok önem veriliyordu. Bunun yanında Osmanlı Devleti'ne muhalif unsurların faaliyetleri de ciddi şekilde takip ediliyordu. İtilaf Devletlerinin bölgedeki faaliyetlerinin tamamı hakkında bilgi alınmaya çalışılıyor ve bilhassa Romen siyasiler sürekli takip altında tutuluyordu. Bu dönemde Romanya'nın en önemli politik figürü Başbakan Britianu idi.⁹³ Onun faaliyetleri İstanbul'a sürekli rapor edilmekteydi. Ayrıca müttefiklerin faaliyetleri de gözleniyordu, çünkü Osmanlılar ile onların çıkarları her zaman aynı noktada kesişmiyordu. Nitekim bu istihbarat faaliyetleri sırasında, Bükreş'teki Alman elçisi Kühlmann'ın Osmanlıların bölgeden daha fazla erzak temin etmesine karşı olduğu anlaşılmıştı.⁹⁴

Bölgeden gönderilen malumatlardan bazı örnekler verebiliriz. Bunlardan biri Bükreş Ataşemiliteri Kadri'den 10 Mayıs 1915'te gönderilmiş ve şunlar belirtilmişti: “*Rus donanmasının Midye ve İğneada civarını istikşaf ettiği, Rus birliklerinin büyük ihtimalle İğneada'ya çıkarılacağı, Yavuz ve Midilli'nin ayın 24'ünde Sünne-Varna arasında görüldüğü gazetelerde okunmuştur. Romanya avcı taburları subay ve efradına, kılıç ve kasaturalarını bilemeleri dün gece tebliğ edildiği haber alınmıştır*”.⁹⁵

Diplomatik misyonlar da raporlarıyla merkezi sürekli bilgilendiriyorlardı. Bunlardan biri 7 Eylül 1915 tarihinde Sünne Şehbender Vekili Münib Bey tarafından İstanbul'a yazılmıştır:

⁹³ Vinogradov, a.g.m., s. 460.

⁹⁴ BOA, *HR.SYS*, 2106/9 (29.07.1916).

⁹⁵ ATASE, *BDH*, K. 46, D. 499, F. 216-073 (10.05.1915).

*“Sünne’deki Ermeniler, matem alameti olarak bir gün dükkân ve mağazalarını kapatmışlardır. Bunun sebebi, güya Türklerin Ermenilere yaptığı zulümdür. Ermeniler, halkları için kilisede özel bir ayin düzenlemişlerdir. Ayine Rus konsolos vekili Pozanov ve Yunan viskonsülü Megaponos da katılmıştır. Buradaki Ermeni fesatçılar, Ermenilerin Enver Paşa’ya suikast düzenlediklerini söylemişlerdir. Ermeni komitelerin haince faaliyetlere geçecekleri, İstanbul’da lağım kazacak ve dinamit patlatacakları öğrenilmiştir. Buradaki Ermenilerin hareketlerinden Osmanlı Devleti’ne karşı isyankâr oldukları ve husumet besledikleri anlaşılmaktadır. Bunlar hakkında alınacak malumat, derhal ve düzenli olarak bildirilecektir”.*⁹⁶

Köstence Başşehbenderliğinden yazılan bir diğer rapor, Dahiliye, Bahriye ve Harbiye Nezaretlerine gönderilmiş ve şunlar belirtilmiştir: *“Bu hafta zarfında Rus donanmasının geceleri pek çok kez Köstence sularında görüldüğü mevsuken istihbar kılındı. Bu kere İstanbul’dan dönen Romanya Deniz Şirketinin Prenses Mariya vapurunun süvarisi adı geçen donanmaya tesadüf ettiğini ifade etmiştir”.*⁹⁷

Bir diğer örneği İtilaf Devletleri hakkında verilebilir. Romanya’daki diplomatik misyondan gönderilen tahriratta şunlar vurgulanmıştır:

*“İngilizler Aralık 1917’den itibaren Romanya Galatz’da bir casusluk bürosu oluşturmuş ve müdürlüğüne Üsteğmen Breston getirilmiştir. Büro Galatz’dan itibaren Mackensen Ordular Grubu muntkasında ve Osmanlı topraklarında faaliyete geçmiştir. Hatta büronun temel görevinin Türkiye’ye casus gönderilmesi olduğu tespit edilmiştir. Büroya bağlı istihbarat elemanları, Babadağı-Köstence-İstanbul veya İzmir-Beyrut-Şam güzergâhlarını kullanmışlardır. Bir diğer güzergâh ise İstanbul-Halep-Şam olarak seçilmiştir. İstihbarat elemanlarının parolaları da tespit edilmiştir. Bu bağlamda Osmanlı topraklarından geçtikten sonra İngiliz sınırına ulaşan elamanların, ellerini başının üzerine koyarak Miralay Buls’u soracaklar ve “ballard tablay good old Belfast 1914” diyerek kendilerini tanıtacaklardır”.*⁹⁸

⁹⁶ BOA, HR.SYS, 2880/20 (7.09.1915).

⁹⁷ BOA, HR.SYS, 2098/2 (21.08.1914).

⁹⁸ ATASE, BDH, K. 2689, D. 250, F. 016 (26.03.1918); BOA, DH.EUM.SSM, 20/43 (5.05.1918).

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

İstihbarat personeli sadece bölgelerindeki önemli olayları değil, merkezin ihtiyaç duyduğu konuları da takip etmekteydi. Enver Paşa, istihbarat birimlerinden öğrenilmesini istediği bilgileri ve sebeplerini şöyle açıklıyordu:

*“Osmanlı Donanması, Rusya’nın Karadeniz limanlarıyla Romanya limanları arasında yaptığı her çeşit sevkiyatı engellemek istemektedir. Bunun için Rus deniz nakliyatının zamanında bilinmesi gerekmektedir. Bundan dolayı Rus ve Romanya limanları arasında işleyen deniz taşıtları hakkında malumat alınmalıdır. Bu malumatın derhal ve doğrudan Başkumandanlık Vekâletine telgrafla bildirilmesi için emirlerinin verilmesi Bükreş Sefaretine yazılmıştır. Adı geçen coğrafyalardaki Alman konsoloslarına da durumun bildirilmesi gerekmektedir. Bunun için İstanbul’daki Alman ve Avusturya elçilikleri nezdinde teşebbüse geçilmiştir”.*⁹⁹

Bununla birlikte, merkezin istediği her bilgi her zaman arzu edilen sürede ve kesinlikle temin edilemiyordu. Örneğin İstanbul, Romanya’da bulunan Osmanlı tebaasından Rus ordusuna gönüllü olarak katılanların kimliklerinin öğrenilmesi istemişti. İbrail Şehbenderliği, bölgeden ayrılan yabancıların pasaportlarının kayıt edilmesi zorunlu olmasına rağmen Rıhtım polisinin, Rus Konsolosluğunun eline geçtiğini öğrenmişti. Ayrıca Ermeniler, 50 veya 60 kişilik gruplar halinde bölgeden Rus vapurlarıyla ayrıldığı için herhangi bir kayda ulaşılamamıştı.¹⁰⁰

Şüphesiz kaos dönemi olan savaş zamanında alınan her bilgi doğru değildi. Dolayısıyla bunların teyit edilmesi gerekiyordu. Osmanlı istihbaratı, haberlerin teyidini önce kendi bünyesinde sağlamaya çalışıyordu. Örneğin İstanbul, Rusya’nın Romanya’dan satın aldığı 3000 vagon hububatın ihracını Romanya idaresinin yasakladığı bilgisini almıştı. Fakat bu haberin doğru olmadığı, Rusya’nın Romanya’dan zaten at ve hububat almadığını Bükreş Sefareti İstanbul’a bildirdi.¹⁰¹ İstanbul’a yanlış malumat vermemek isteyen şehbenderler, haberleri çoğu zaman birbirlerinden teyit ediyorlardı. Örneğin Köstence Başşehbenderliği, Rus filosunun Romanya karasularında Osmanlı

⁹⁹ BOA, HR.SYS, 2406/47 (4.02.1915).

¹⁰⁰ BOA, HR.SYS, 2871/1 (13.12.1914).

¹⁰¹ BOA, HR.SYS, 2409/48 (17.05.1915).

yelkenlilerinin mürettebatlarına karşı davranışları hakkındaki gazete haberini Balçık Şehbenderliğine sormuştur.¹⁰²

Müttefiklerin verdikleri malumatın teyit edilmesi de oldukça önemliydi. İstanbul Bulgar Maslahatgüzarlığı, Romanya'nın Yunanistan'a bir ittifak teklif ettiğini Hariciye Nezareti'ne bildirmişti. Bunun üzerine Hariciye Nezareti, ittifak hakkında bilgi alınması için Bükreş ve Atina'ya yazdı.¹⁰³ Atina Sefareti, 3 Şubat 1916'da ittifak hakkında kendilerinde hiçbir malumat bulunmadığı cevabını verdi. Bükreş Sefareti ise konu hakkında başvurduğu kişilerin durumdan kesinlikle haberdar olmadıklarını ve böyle bir teklifin olmasına kesinlikle ihtimal vermediklerini belirtti. Ayrıca Sefaret, Avrupa'dan gelen ve Selanik'te kalan Romanya'ya ait eşyaların nakledilmesi için iki ülkenin görüştüğünü ve bu görüşmelerin ittifak tesis edilmesi şeklinde yanlış anlaşılmış olabileceğini ifade ederek durumu mümkün olan en açık şekilde ortaya koymaya çalışmıştır.¹⁰⁴

İstihbarat elemanları öğrendikleri bilgileri merkezden de teyit ettirmeye çalışıyorlardı. Bu bağlamda Bükreş Ataşemiliteri Kadri Bey'in, 7 Ocak 1915'te Karargâh-ı Umumi II. Şube'ye gönderdiği telgraf örnek olarak incelenebilir. Telgrafta Rusların, Osmanlı IX. Kolordusunun tamamının Sarıkamış'ta esir olduğunu ve ordunun hezimete uğradığını ilân ettikleri kayıtlıydı. Kadri Bey, haberin doğruluğunu İstanbul'a sormuştu.¹⁰⁵ Anlaşıldığına göre merkez, kendi personelinden bile askerî başarısızlıkları gizlemiştir.

Romanya hakkında yazılan raporların zamanları ve miktarlarını bir grafik halinde gösterilebilir:

---

¹⁰² BOA, *HR.SFR.04*, 650/29 (20.03.1916).

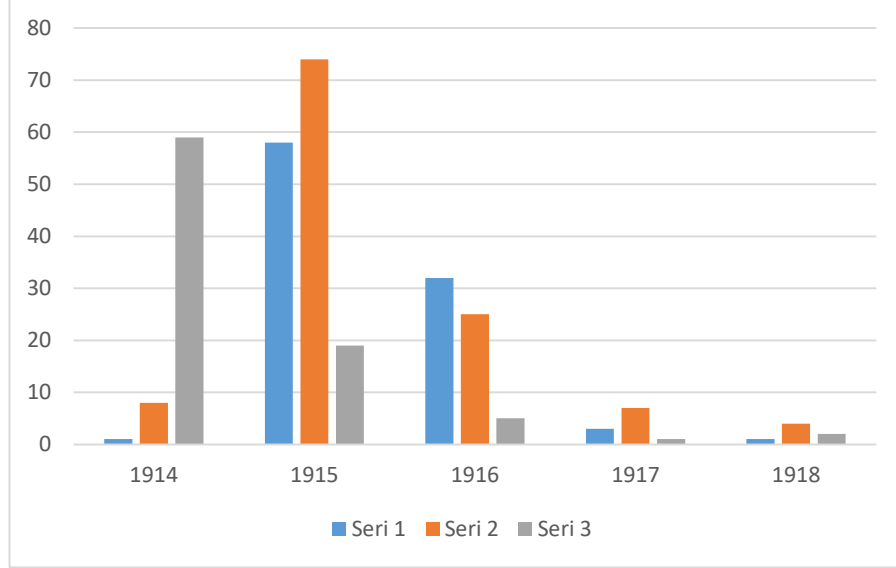
¹⁰³ BOA, *HR.SYS*, 2979/23 (1.02.1916).

¹⁰⁴ BOA, *HR.SYS*, 2979/23 (9.02.1916).

¹⁰⁵ BOA, *HR.SYS*, 2109/3 (7.01.1915).

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN
ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ**

Grafik 1: İstihbarat Frekansları¹⁰⁶

Grafikten anlaşılacağı üzere, Romanya'nın tarafsız olduğu dönemde bölgeden oldukça fazla raporlama yapılmıştır. Bu dönemde Osmanlı istihbarat elemanları da bölgede bulunuyordu. Grafik, savaşın başlangıcı ile 1915 senesinde toplanan bilgilerin miktarının arttığını göstermektedir. Bu

¹⁰⁶ ATASE, *BDH*, K. 31, D. 101, F. 149.026 (19.02.1915); K. 46, D. 499, F. 216.010 (24.12.1914); BOA, *DH.EUM.2.Şb*, 8/15 (17.06.1915); 8/23 (20.06.1915); 25/13 (28.07.1916); 38/33 (22.06.1915); BOA, *DH.EUM.3.Şb*, 13/56 (16.03.1916); 22/32 (18.07.1915); BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 1/34 (8.09.1914); 2/24B (24.09.1914); 2/29 (9.10.1914); 2/47 (25.10.1914); 3/6 (5.11.1914); 3/48 (1.11.1914); 3/52 (17.11.1914); 3/54 (14.11.1914); 3/64 (19.11.1914); 4/47 (28.11.1914); 4/70 (1.12.1914); 4/70A (29.11.1914); 5/14 (2.12.1914); 5/34 (6.12.1914); 5/66 (6.12.1914); 7/11 (19.12.1914); 7/21 (20.12.1914); 8/40 (27.01.1915); 8/52 (30.01.1915); 9/20 (11.02.1915); 9/32 (15.02.1915); 10/7 (17.02.1915); 33/8 (23.10.1916); BOA, *HR.İD*, 65/21 (15.05.1915); 65/48 (12.06.1916); BOA, *HR.SFR.04*, 650/29 (20.03.1916); BOA, *HR.SYS*, 2110/4 (10.05.1915); 2111/2 (17.07.1915); 2111/3 (20.08.1915); 2111/6 (19.08.1915); 2112/7 (15.05.1916); 2111/9 (23.01.1916); 2112/9 (2.06.1916); 2112/12 (5.07.1916); 2112/13 (26.07.1916); 2162/15 (18.11.1915); 2212/13 (19.07.1916); 2266/14 (23.11.1914); 2323/26 (2.09.1915); 2409/8 (4.05.1915); 2409/19 (8.05.1915); 2409/23 (11.05.1915); 2409/31 (13.05.1915); 2409/40 (21.05.1915); 2409/49 (17.05.1915); 2409/58 (20.05.1915); 2409/76 (27.05.1915); 2409/88 (30.05.1915); 2410/27 (11.06.1915); 2411/67 (16.07.1915); 2412/67 (16.07.1915); 2413/41 (18.09.1915); 2438/1, (27.07.1917); 2438/37 (5.08.1917), 2979/48 (24.02.1916); DTA, *BN*, 53/1020 (31.01.1915); 42/713 (3.12.1914); 138/3156 (21.12.1914); 138/3163 (24.12.1914).

dönem Osmanlıların Romanya ve Bulgaristan ile ittifak yapmaya çalıştığı ve dolayısıyla merkezin çok miktarda malumata ihtiyacı olduğu döneme denk düşmektedir.

Grafik oluşturulurken Haziran 1914'ten Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihine kadar Romanya ile ilgili 198 dosyada 905 varak incelenmiştir. Bu tarihler arasında 298 adet rapor tespit edilmiştir. Bunlardan 68'si 1914'te, 151'i 1915'te, 62'si 1916 senesinde, 11'i 1917'de, 6 tanesi ise 1918'de gelmiştir. Bunların kaynaklarına göre 188'i açık, 38'si gizli kaynaklardan elde edilmiştir. Geriye kalan 72 tanesinin kaynağı belli değildir. Raporların periyoduna bakıldığında 169'u acil, 101'i rutin, 28 tanesi ise projelidir. Raporların niteliğine bakıldığında sadece 10 tanesinin analiz olduğu görülmektedir.

4. İstihbarat Paylaşımı

Haberler toplandıktan sonra belli bir sisteme bağlı olarak ilgili kurumlara ulaştırılmaktaydı. Bu bağlamda diplomatik misyonlardaki sivil ve askerî bürokratların topladıkları bilgiler, Hariciye Nezareti'ne yazılıyordu.¹⁰⁷ Örneğin Bükreş Ataşemiliteri Binbaşı Kadri Bey'in raporu, Bükreş Sefareti üzerinden Hariciye Nezareti'ne gönderilmişti.¹⁰⁸ Acil ve önemli olan bu raporlar, Hariciye Nezareti Umur-ı Siyasiye Müdüriyeti'ne bağlı olan Mühimme Kalemine sevk ediliyordu.¹⁰⁹

Kimi zaman bilginin en hızlı şekilde ulaştırılması maksadıyla doğrudan ilgili kurumlara da yazılabiliyordu. Sefaretlere, Başkumandanlık Vekâletine ve Bahriye Nezareti'ne doğrudan yazmaları için yetki verilmişti.¹¹⁰ Bükreş Sefaretinin doğrudan Bahriye Nezareti'ne yazdığı raporlar bu kapsamda değerlendirilebilir.¹¹¹ Bununla beraber savaş sırasında bilgi akışını hızlandırmak ve doğru bilgiyi merkeze iletmek için yeni bir uygulamaya gidildi. Bükreş Sefaretine bağlı şebhenderliklerden askerî konularla ilgili haberlerin çok mühim ve acil olmayanlarını doğrudan ataşemiliterliğe göndermeleri istendi. Ataşemiliterlik, havadislerin doğruluğunu ve değerini ölçtükten sonra Karargâh-ı Umumiye'ye

¹⁰⁷ BOA, *DH.EUM.2.Şb*, 6/17 (19.04.1915); BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 1/79 (29.09.1914); 1/34 (8.09.1914).

¹⁰⁸ BOA, *HR.SYS*, 2109/4 (14.01.1915).

¹⁰⁹ BOA, *HR.SYS*, 2871/1 (12.11.1914); Çakmak, *a.g.e.*, s. 150.

¹¹⁰ BOA, *HR.SYS*, 2322/26 (22.02.1915).

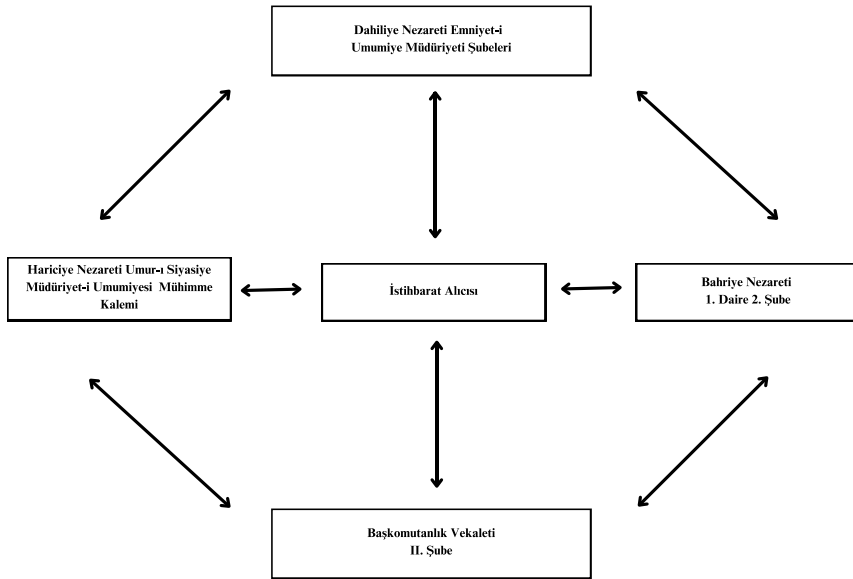
¹¹¹ DTA, *BN*, 42/713 (3.12.1914).

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

ulaştırıcaktı.¹¹² Hariciye Nezaretinin bünyesinde yer almayan askeri kurumlar ise farklı bir yol izliyorlardı. Romanya Askeri Valisi Osman Nizamî Paşa, raporlarını doğrudan Başkomutanlık Vekâleti'ne gönderiyordu.¹¹³

Müttefik ülkelerden alınan bilgiler, askerî kurumlar aracılığıyla ilgililere ulaştırılıyordu. Örneğin Almanya istihbaratının Romanya hakkındaki raporu, İstanbul Alman Deniz Menzil Kumandanlığı tarafından II. Şube'ye iletilmişti. Benzer şekilde İstanbul'daki Alman Ataşemiliterliği de raporunu II. Şube'ye veriyordu.¹¹⁴ Doğrudan savaşla ilgili olmayan bilgiler ise diplomatik misyonlar aracılığıyla ulaştırılmaktaydı. Nitekim Avusturya-Macaristan İstanbul Elçiliği, İstanbul'dan ihraç edilerek Romanya'ya gönderilen afyonun, buradan Rusya'ya gönderildiği bilgisini Hariciye Nezareti üzerinden iletmişti.¹¹⁵

Şekil 2: İstihbarat Paylaşımı

¹¹² BOA, HR.SYS, 2354/1 (3.7.1915); BOA, HR.SFR.04, 641/83 (11.07.1915).

¹¹³ BOA, HR.SYS, 2459/48 (8.10.1918).

¹¹⁴ BOA, DH.EUM.2.Şb, 19/6 (19.03.1916); BOA, HR.SYS, 2426/46 (6.09.1916).

¹¹⁵ BOA, HR.SYS, 2422/56 (23.06.1916).

Tablodan anlaşılacağı üzere, İstihbarat Topluluğunu oluşturan birimler birbirleriyle mütemadiyen bilgi paylaşıyorlardı. Bunun yanında bilgileri istihbarat alıcısı olarak ifade edilen kişi ya da kurumlara da gönderiyorlardı. İstihbarat alanlar ise şunlardır: Başkumandan Vekili Enver Paşa, Erkân-ı Harbiye Reisi Bronsart Paşa, Sadaret, Erkân-ı Harbiye Riyaseti, Karargâh-ı Umumi şubeleri, ordular, ülke dışındaki Osmanlı murahhasları, Romanya'da Osmanlı Murahhaslığı, Hariciye, Dahiliye ve Bahriye nezaretlerinin ilgili birimleri, mali konularda Maliye Nezareti ve Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti. Ayrıca elde edilen bilgilerin müttefiklerle de paylaşıldığı anlaşılmaktadır.¹¹⁶

Toplanan bilgilerden ülke etütleri, düşman ordu ve cephelerini gösteren raporlar ve basın özetleri hazırlanmaktaydı. Ülke etütlerinde muharip devletler hakkında siyasi, iktisadi ve cephe gerisindeki durumları hakkında bilgiler bulunuyordu. Düşman ordu ve cepheleri hakkındaki raporlarda ise cephelerdeki savaşın gidişatı ile düşmanların savaş yapma potansiyeli anlatılıyordu. Bunlardan biri Romanya Ordusu Hakkında Muhtasar Risale adıyla 36 sayfa olarak yayımlandı. Risaleye Romanya Dislokasyon Haritası da eklenmişti.¹¹⁷ Basın özetlerinde ise muharip ve tarafsız basından doğrudan savaşla ilgili özetler kayıt altına alınıyordu.¹¹⁸ Bunlar yukarıda açıklanan kurum ve kişilere sevk ediliyordu.¹¹⁹ Bunun yanında diplomatik misyonlar, birbirleriyle doğrudan bilgi paylaşabiliyorlardı. Örneğin Bükreş Sefiri Sefa Bey, doğrudan Sofya Sefaretine malumat gönderiyordu.¹²⁰ Askerî ağlardan gelen raporların ilgili olanları emniyet teşkilatıyla da paylaşıyordu. Örneğin Bükreş Ataşemiliterliğinin bir raporu, doğrudan Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne gönderilmişti.¹²¹ Belirtmek gerekir ki raporlar, Osmanlı Devleti savaşa girene kadar Harbiye Nezareti'ne yazılmaktaydı. Savaşa girildikten sonra ise bu raporlar Nezaret'in yanı sıra Başkumandanlık Vekâletine veya Karargâh-ı Umumiye'ye sevk edilmeye başlanmıştı.¹²²

¹¹⁶ Yeni, *a.g.t.*, s. 317-318.

¹¹⁷ Karargâh-ı Umumi İstihbarat Şubesi, *Romanya Ordusu Hakkında Muhtasar Risale*, İstanbul 1331.

¹¹⁸ BOA, *HR.MTV*, 768/2 (3.02.1916); 768/20 (17.05.1916); BOA, *HR.SYS*, 2415/65 (21.11.1915); Yeni, *a.g.t.*, s. 313-317.

¹¹⁹ BOA, *HR.SYS*, 2110/4 (10.05.1915); 2879/34 (28.07.1915); 2423/36 (9.08.1916); 2106/9 (29.07.1916); 2422/56 (23.06.1916); BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 5/34 (6.12.1914).

¹²⁰ BOA, *HR.SFR.04*, 283/31 (26.02.1916).

¹²¹ BOA, *DH.EUM.2.Şb*, 8/23 (20.06.1915).

¹²² BOA, *HR.SYS*, 2108/9 (18.12.1914).

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

Osmanlı bürokratları Romanya hakkında oldukça ayrıntılı raporlar kaleme aldılar. Bu bürokratların başında ise hiç şüphesiz Bükreş Sefiri Safa Bey geliyordu.¹²³ Safa Bey'in ardından, yazdığı raporlarla merkezi bilgilendiren en önemli figürlerden biri olarak Bükreş Ataşemiliteri Binbaşı Kadri Bey dikkati çekmektedir.¹²⁴ Yine bölgedeki şehbenderler de rapor gönderenler arasındadır. Bunların içinden en fazla öne çıkanlar Köstence Başşehbenderi Enver Bey, Peşte Şehbenderi Hikmet Bey, Sünne Şehbender Vekili Münib Bey ve İbrail Şehbenderliği Vekili Aris Fesciyan Efendiler'dir.¹²⁵ Romanya hakkında rapor hazırlayan bir diğer kalem erbabı da Osmanlı sefirleridir. Bunlar Berlin Sefiri İbrahim Hakkı Paşa, Petersburg Sefir Vekili Fahreddin Bey ve Stockholm Sefiri Cevad Bey'dir.¹²⁶

5. İstihbarat Birimlerinin Sorunları

Her organizasyonda olduğu gibi Osmanlı İstihbarat Topluluğu da savaş boyunca çeşitli sorunlarla uğraştı. Bunların başında insani sorunlar geliyordu. Örneğin Bükreş Sefaretinde istihdam edilen şifre katipliğinde ve dosya memurluğunda Ermeni Avyan Efendi ve Rum milletinden Muzurus Bey, kurumun yazışmalarına vâkıf oldukları için şüpheli olarak görülmüş ve konu hakkında Bükreş Sefaretinin dikkati çekilmişti.¹²⁷ Ancak Sefir Safa Bey merkezle aynı düşünmemekteydi. Safa Bey, önemli evrak yazışmalarının tamamının kendisi tarafından yapıldığını açıkladıktan sonra, sefaret kançıları ve tercümanı Avyan Efendi'nin 35 senedir kurumda istihdam edildiğini, kendisinin ikinci derecede işlerde kullanıldığı için önemli evrakı görmediğini belirtmişti. Muzurus Bey'in ise çok uzun zamandır Osmanlı Devleti'ne hizmet eden bir aileden geldiğini ve hükûmete bağlı olduğunu vurgulama ihtiyacı hissetmişti.¹²⁸ Buna rağmen Hariciye Nezareti, Avyan Efendi ve Muzurus Bey'in evrak kayıt bahanesiyle sefaretteki kançılar odasına girmesini tehlikeli bulduğu için oraya girmemelerini istemiştir. Sefaretin bu sebeple artan iş yüküne çözüm bulmak amacıyla da İstanbul'dan güvenilir iki kâtip gönderilmiştir.¹²⁹

¹²³ BOA, *HR.SYS*, 2112/1 (15.03.1916).

¹²⁴ BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 80/24 (24.01.1915).

¹²⁵ BOA, *DH.EUM.2.Şb*, 9/89 (6.08.1915); BOA, *HR.SYS*, 2409/18 (8.05.1915); 2417/25, (14.01.1916); 2871/1 (13.12.1914); 2879/45 (28.07.1915).

¹²⁶ BOA, *HR.SFR.1*, 177/25, (25.09.1914); BOA, *HR.SYS*, 2430/44 (12.01.1917); 2978/35 (18.12.1915).

¹²⁷ BOA, *HR.SYS*, 2163/20 (4.06.1916).

¹²⁸ BOA, *HR.SYS*, 2163/23 (25.06.1916).

¹²⁹ BOA, *HR.SYS*, 2163/23 (17.07.1916).

Bir diğer sorun Osmanlı diplomatik misyonlarının zor koşullar altında çalışmalarıydı. Köstence Başşehbenderliğine evrak işleri için gelen Ermeni ve Rumlar, sık sık görevlilere hakaret ederek onları tahrik etmeye çalışıyorlardı. Ancak raporlardan, bu gibi şahısların isimlerinin İstanbul'a bildirilmesinden başka bir şey yapılamadığı anlaşılmaktadır.¹³⁰ Bunun yanında Ermeni ve Rumlar, bölgedeki Osmanlı bürokratlarını sürekli tehdit ediyorlardı. Bu tehditlere maruz kalanlardan biri de Köstence Başşehbenderi Enver Bey'di. Tehditlerden sonuç alamayan Ermeni ve Rumlar, bunun üzerine Enver Bey aleyhinde bir propaganda faaliyetine girişmiş ve kendisini bölgeden uzaklaştırmaya çalışmışlardı. Buna karşılık Enver Bey'in görevindeki faaliyetlerinden memnun olan Hariciye Nezareti, ondan eskisi gibi vazifesine devam etmesini istemiştir.¹³¹

Aynı dönemde, Romen posta memurları İtilaf Devletlerinin kontrolündeydi. Bu durum, Sünne Şehbender Vekâli Münib Bey'den 17 Temmuz 1915'te gönderilen telgrafta açıklanmıştı:

“İstihbaratıma göre, özellikle şahsıma ve buradaki Avusturya Konsolosluğu nezdinde tayin edilen Alman özel görevlisinin bölgenin durumuyla ilgili postaneye verdiği şifre telgraflar gönderilmesi ertelenmektedir. Postaneden verilen makbuzun üzerinde ise telgrafların tesliminin saat ve dakikası kayıt edilmemektedir. Bundan dolayı telgrafların ne kadar süre sonra yerine ulaştığı anlaşılmamaktadır”.¹³²

Münib Bey, telgrafların ikinci kısmında ise Osmanlı İstihbarat Topluluğunun genel sorunlarından belki de en önemlisine işaret ediyordu:

“Sünne'deki hasmımız, her şekilde ve para kuvvetiyle menfaatimize aykırı yapılması gereken herşeyi yapmaktadır. Gerçi yapılanları öğrenmek için her türlü gayret gösterilmektedir. Ancak işaret edilen Alman görevlisi sürekli olarak gözetlendiği için bu konuda zorluk çekilmektedir. Bu zor zamanlarda her şeyden çok paranın iş yaptıracağı bellidir. Bundan dolayı uygun bir miktar ödenek (tahsisat-ı mesture) gönderilmelidir”.¹³³

¹³⁰ BOA, HR.SYS, 2409/19 (8.05.1915).

¹³¹ BOA, HR.SYS, 2162/15 (3.12.1915).

¹³² BOA, HR.ID, 1697/47 (17.07.1915).

¹³³ BOA, HR.ID, 1697/47 (17.07.1915).

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN
ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

6. Tedbirler

Osmanlı idarecileri, toplanan malumatlar sonucunda bölgeye dair farklı tedbirler almışlardır. Bunlardan birincisi diplomatik girişimlerdir. Bu girişimler, bilhassa gönderilen telgraflara Romen görevlilerin sorun çıkarmasıyla ilgiliydi. Nitekim Bükreş Sefareti'ne haberleşmenin kesinlikle ertelenmemesi ve düzenli bir şekilde devam ettirilmesinin sağlanması için mahallî idare nezdinde faaliyete geçilmesi 8 Ağustos 1915'te emredilmişti.¹³⁴ Bükreş Sefiri Safa Bey, gönderilen tahrirata uygun olarak teşebbüse geçmiş, Osmanlı telgraflarının ertelenmemesi için Romen görevlilere talimatın verildiğini, o zamandan beri şebkenderlerden şikâyet gelmediğini merkeze iletmişti.¹³⁵

Bir diğer diplomatik teşebbüs, Rusların, İstanbul-Romanya telgraf kablosunu kesmeye çalışmaları üzerine yapılmıştı. Bunun için Romanya idarecilerine haber verilmesini Sadaret, Hariciye Nezareti'nden talep etmiştir.¹³⁶ Benzer şekilde Bükreş Sefiri Safa Bey, Rusların Tuna üzerinden Sırbistan'a mühimmat naklinin engellenmesi için derhal girişimlere başlayacağını, Başbakan Bratianu ile görüşeceğini fakat bunun önüne geçilebileceğinden pek ümitli olmadığını merkeze yazmıştır.¹³⁷ Haddizatında bu konuda İttifak Devletleriyle birlikte hareket ediliyordu. Nitekim Berlin ve Viyana sefirlerinden Tuna üzerinden gelen mühimmatın Sırbistan'a naklinin engellenmesi için bulundukları ülkelerdeki dışişleri bakanları nezdinde teşebbüse geçmeleri istenmişti.¹³⁸

Müttefiklerin Osmanlı Devleti aleyhindeki söylemlerine karşı da bölgede diplomatik önlemler alınıyordu. Örneğin Bükreş'teki Alman diplomatlarının, Osmanlıların elinde kâfi erzak olduğunu düşündükleri öğrenilmişti. Bunun üzerine harekete geçen Hariciye Nezareti, durumu Berlin'e yazdı. Berlin Sefareti'nin girişimleri sonucunda Bükreş'teki Alman komitesine, Osmanlı ülkesine erzak sevkine engel olmaması emri verilmiştir.¹³⁹

¹³⁴ BOA, HR.İD, 1697/47 (8.08.1915).

¹³⁵ BOA, HR.İD, 1697/50 (17.08.1915); BOA, HR.İD, 1697/53 (6.10.1915).

¹³⁶ BOA, HR.SYS, 2402/9 (13.08.1914).

¹³⁷ BOA, HR.SYS, 2108/5 (14.11.1914).

¹³⁸ BOA, HR.SYS, 2108/5 (21.11.1914).

¹³⁹ BOA, HR.SYS, 2106/9 (29.07.1916).

Bir diğer tedbir, şifre anahtarları ve gizli evrakla ilgiliydi. Romanya'nın Avusturya-Macaristan'a savaş ilân etmesi üzerine bölgedeki İttifak Devletleri misyonları bölgeden ayrılmıştır. Bu bağlamda Bükreş Sefaretindeki sekiz tane şifre anahtarı, siyasi ve gizli evrakın Bükreş'te bırakılması veya Rusya üzerinden İstanbul'a götürülmesi tehlikeli görülmüştür. Bunun üzerine Bükreş'teki Alman ve Avusturya elçilikleriyle alınan müşterek karar neticesinde bunların tamamı yakılmıştır.¹⁴⁰

Düşmanların propaganda faaliyetlerine karşı da yine çeşitli tedbirler alınıyordu. Bunlardan biri Yavuz ve Midilli'nin Köstence'yi topa tutacağı sayıası çıkarılması üzerine Köstence Başşehbenderi Nusret Bey'in, bu rivayetin aslı olmadığını ve adı geçen gemilerin sürat tecrübeleri yapmak için Karadeniz'e çıktıklarını kendisine müracaat edenlere söylemesi idi.¹⁴¹ Şahsi tedbirlerin yanında kurumsal olarak da tedbirler alınmaktaydı. Tuna boyundaki Müslümanlar için İngilizlerin hazırladıkları ve konsolosları aracılığıyla dağıtıkları beyannameye karşılık verilmesi için Meşihat'a müracaat edilmiştir.¹⁴²

Bir diğer tedbir ise şüpheli şahısların Osmanlı topraklarına girmesinin engellenmesi hususundaydı. Örneğin Köstence Başşehbenderi Enver Bey, Ermenilerin İstanbul'a gitmek için Romanya pasaportu aldıklarını haber almıştı. Hiç vakit kaybetmeden, sahte isimle alınması muhtemel pasaportların Osmanlı şebenderlikleri tarafından vize edilmemesine dikkat edilmesini, hudut memurlarının da konu hakkında uyarılmasını İstanbul'dan istirham etmişti.¹⁴³ Zaten bu hadiseden sonra Ermenilerin, Osmanlı topraklarına girmemesi için pasaportlarının vize edilmemesi diplomatik misyonlara emredilmişti.¹⁴⁴ Bunun yanında Osmanlı topraklarındaki Ermenilerin düşman ordularına katılması da engellenmeye çalışılıyordu. Bu yüzden Osmanlı topraklarındaki 16-60 yaşları arasındaki Ermeni erkeklerinin yurt dışına çıkışı yasaklanmıştı.¹⁴⁵

Osmanlı Devleti, Romanya'da bulunan Müslümanları korumak için de tedbirler almaya çalışmıştır. Romanya, savaşa girdikten sonra

¹⁴⁰ BOA, *HR.SYS*, 2426/31 (26.09.1916).

¹⁴¹ BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 2/8 (3.10.1914).

¹⁴² BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 5/34 (5.12.1914).

¹⁴³ BOA, *HR.SYS*, 2879/42 (21.07.1915).

¹⁴⁴ BOA, *HR.SFR.04*, 642/85 (22.08.1915).

¹⁴⁵ BOA, *DH.ŞFR*, 54/251 (2.08.1915); Recep Karacakaya, *Ermeni Meselesi Kronoloji ve Kaynakça*, Gökkuşbu Yay., İstanbul 2005, s. 281.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

topraklarında bulunan Osmanlı tebaası Müslümanları esir kamplarına göndermişti. Bunun üzerine Başkumandanlık Vekâleti II. Şubesi, sürgüne gönderilen Osmanlı tebaasının sayısının çıkarılmasını istedi.¹⁴⁶ Akabinde müttekabiliyet (mukabele-i bi'l-misl) esaslı çerçevesinde Osmanlı topraklarında bulunan Romanya vatandaşları Beyşehir'e sürgün edildiler.¹⁴⁷

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup ayrılması, kurumların ve kişilerin faaliyetlerini gölgede bırakmıştır. Bunlardan biri de Osmanlı İstihbarat Topluluğu'dur. Sivil ve askerî birimlerden oluşan Osmanlı İstihbarat Topluluğu'nun mesaisinin önemli bir kısmını Romanya hakkında bilgi toplanması oluşturmıştır. Romanya'daki sivil ve asker bürokratlardan oluşan istihbarat görevlilerinin arasında Türklerin yanı sıra gayrimüslimler de görevlendirilmiştir. Savaş sırasında özellikle diplomatik temsilcilikler, aslî vazifelerinin yanında raporlarıyla merkezin gözü ve kulağı olmaya çalışmışlardır. Ayrıca Romanya'nın yanı sıra yakın coğrafyasındaki istihbarat birimleri de bölgeyi takip etmiştir. Bu görevliler, buldukları bütün kaynaklardan faydalanarak bilgi toplamaya çalışmışlardır.

İstihbarat birimleri; Romanya devleti, azınlıklar ve İtilaf devletleri ve hatta müttefiklerin faaliyetlerini yakından takip etmiştir. Romanya'nın stratejik öneminden dolayı bütün faaliyetleri takip edilmiştir. Bunun yanında özellikle müttefikleriyle çıkarların çatışabileceğinin farkına varılmış ve bu durum raporlara da yansımıştır. Raporlarda Osmanlı azınlıklarının faaliyetlerinin takip edilmesi, onların doğrudan bir tehdit olarak algılandığını göstermektedir. Dolayısıyla Osmanlı topraklarında azınlıkların sürgüne gönderilmesinde yurt dışıyla olan casusluk faaliyetlerinin de etkili olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum Osmanlı devlet aklının oluşmasında ve buna bağlı olarak karar alınmasında kurumların topladığı bilginin çok değerli olduğu göstermektedir. Dolayısıyla savaş sırasında alınan kararlarda ve uygulanan tedbirlerde kurumlardan elde edilen bilgiye dayanıldığı görülmektedir.

Osmanlı İstihbarat Topluluğu, ele geçirdiği bilgileri, ilgili kişi, kurum ve müttefikleriyle paylaşmıştır. Bu sayede rakiplerine karşı gerekli tedbirlerin alınmasını ve kendisinin zarar görmesi engellenmeye çalışılmıştır. Ayrıca

¹⁴⁶ BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 33/8 (2.10.1916).

¹⁴⁷ BOA, *DH.EUM.5.Şb*, 55/7 (3.03.1918).

öğrendiği bilgiler sayesinde diplomatik teşebbüslerle Romanya üzerinde baskı oluşturmuştur. Son olarak diyebiliriz ki her ne kadar bu çalışmada Romanya özelinde Osmanlı İstihbarat Topluluğu'nun bir parçasını açıklamaya çalıştıysak da bu konunun daha kapsamlı bir araştırmaya tabi tutulması gerekmektedir. Kaderi ülkesinin dışındaki gelişmelere bağlı olarak çizilen Osmanlı Devleti idarecileri, çok güçlü istihbarat teşkilatlarına ihtiyacı olduğunun farkına varmış ve kıt kaynaklarla bunu karşılamaya çalışmışlardır.

KAYNAKÇA

1.Arşiv Kaynakları¹⁴⁸

1.1. ATASE (Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE)

Birinci Dünya Harbi Tasnifi (BDH)

1.2. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

1.2.1. Babıali Evrak Odası Evrakı (BEO).

1.2.2. Dahiliye Nezareti (DH)

Emniyet-i Umumiye Birinci Şube Evrakı (DH.EUM.1.Şb).

Emniyet-i Umumiye İkinci Şube Evrakı (DH.EUM.2.Şb).

Emniyet-i Umumiye Üçüncü Şube Evrakı (DH.EUM.3.Şb).

Emniyet-i Umumiye Beşinci Şube Evrakı (DH.EUM.5.Şb).

Emniyet-i Umumiye Altıncı Şube Evrakı (DH.EUM.6.Şb).

Emniyet-i Umumiye Yedinci Şube Evrakı (DH.EUM.7.Şb).

Emniyet-i Umumiye Seyrüsefer Kalemi Evrakı (DH.EUM.SSM).

Emniyet-i Umumiye Kalem-i Hususi Evrakı (DH.EUM.KLH).

İdare-i Umumiye Ekleri Evrakı (DH.İ.UM.EK).

Şifre Kalemi Evrakı (DH.ŞFR).

1.2.3. Hariciye Nezareti (HR)

İdare Evrakı (HR.İD).

Mütenevvia Kısmı Evrakı (HR.MTV).

Petersburg Sefareti Evrakı (HR.SFR.1).

---

¹⁴⁸ Belge numaraları dipnotlarda verilmiştir.

**BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN
ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ**

Sicill-i Ahval İdare-i Umumiyyesi Müdiriyeti Evrakı (*HR.SAİD*).
Siyasi Kısım Evrakı (*HR.SYS*).
Sofya Sefareti Evrakı (*HR.SFR.04*).

1.2.4. İradeler (İ)

İrade Hariciye Evrakı (*HR*).

1.2.5. Meclis-i Vükela (MV)

Meclis-i Vükela Mazbataları Evrakı (*MV*).

1.3. Deniz Tarihi Arşivi (DTA)

Bahriye Nezareti Evrakı (*BN*).

1.4. Türk Tarih Kurumu Arşivi (TTK)

Enver Paşa Koleksiyonu (*EP*).

2. Kaynak Eserler, Araştırmalar, İncelemeler ve Süreli Yayınlar

Ali Haydar Emir, “Osmanlı Bahriyesi 10 Temmuz 1324’ten 10 Temmuz 1330’a Kadar”, *Mecmûa-i Seneviye-i Bahriye*, Birinci Sene, İstanbul, Bahriye Matbaası, 10 Temmuz 1331, ss. 3-83.

ARMAOĞLU, Fahir, *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, İşbankası, Ankara 1983.

ARSLAN, Esat, “Birinci Dünya Savaşı’nda Romanya Osmanlı Askerî Valiliği”, *Askerî Tarih Bülteni*, Yıl 23, Sayı 44, Şubat 1998, ss. 81-121.

Arşiv Belgeleriyle Ermeni Faaliyetleri 1914-1918, Genelkurmay Yayınları, Ankara, 2005.

ARTUÇ, Nevzat, *Cemal Paşa*, TTK, Ankara 2008.

BAYUR, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılabı Tarihi*, TTK, Ankara 1991.

Bahriye Nezareti Teşkilât Nizamnamesi, Matbaa-i Bahriyye, İstanbul 1330.

Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi, Başbakanlık Basımevi, Ankara 2010.

BEŞİKÇİ, Mehmet, Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Seferberliği, İşbankası, İstanbul 2015.

MUSTAFA YENİ

“Büyük Harb Esnasında Almanya ile Türkiye Arasında Nakliyat Yolları”, *Askerî Mecmua Dergisi*, Almanca’dan nakleden Yzb. Ahmet Şevket, Sayı 70, 1928, ss.139-150.

Cavid Bey, *Meşrutiyet Ruznâmesi*, (haz.) Hasan Babacan, Servet Avşar, TTK, Ankara 2015.

CENGİZER, Altay, *Adil Hafızanın Işığında Osmanlı’nın Son Savaşı*, Ötüken, İstanbul 2017.

CIRIK, Bülent, “Birinci Dünya Savaşı’nda Balkanlarda Ermeni Seferberliği ve Ermeni Gönüllüleri”, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 13, Sayı 3, Eylül 2015, ss. 227-258.

ÇABUK, Mustafa ve Burak Bayazıt, “Birinci Dünya Savaşı’nda Romanya Cephesi ve Ganimetler Meselesi”, *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2022, Cilt 19, Sayı 49, ss. 411-420.

ÇAKMAK, Aydın, *Türk Dışişleri Teşkilatının Gelişimi: Hariciye Nezareti*, Ötüken, İstanbul, 2020.

ÇETİN, Nurten, “Romanya’nın Birinci Dünya Savaşı’na Girişi ve Osmanlı Devleti’ne Etkileri”, *Uluslararası Sosyal Araştırmaları Dergisi*, Cilt 9, Sayı 12, Şubat 2016, ss. 536-551.

Çevik Zeki ve Emirhan Yılmazpehlivan, “Birinci Dünya Savaşı’nda Romanya Osmanlı Askeri Valiliği”, *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, Cilt 4, Sayı 7, Temmuz 2018, ss. 162-175.

Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye Şehbenderlerine Nizamname-i Lahiyası, Hilal Matbaası, Dersaadet 1326.

GÖRMÜŞ, Musa, “Birinci Dünya Harbi’nde Romanya’nın Savaş Diplomasisi”, *Journal of History and Future*, Aralık 2017, Cilt 3, Sayı 3, ss. 62-76.

Halil Menteşe’nin Anıları, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1986.

HALL, Richard C., “Bulgaria in the First World War”, *The Historian*, Vol. 73, No: 2, Summer 2011, ss. 300-315.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN
ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

HAMLIN David, “Dummes Geld: Money, Grain, and the Occupation of Romania in WWI”, *Central European History*, Vol. 42, No: 3, September 2009, ss. 451-471.

Hüseyin Ağâh Bey, *Sefir ve Şehbenderlerin Hukuk ve Vezâifi, Asır Kütüphanesi*, Dersaadet 1312.

KARABEKİR; Kâzım, *Birinci Dünya Savaşı Anıları*, YKY, İstanbul 2011.

_____, *Günlükler (1906-1948)*, YKY, İstanbul 2009.

KARACAKAYA, Recep, Ermeni Meselesi Kronoloji ve Kaynakça, Gökkuşbu Yay., İstanbul 2005.

Karargâh-ı Umumi İstihbarat Şubesi, *Romanya Ordusu Hakkında Muhtasar Risale*, İstanbul 1331.

KARATEŞER, Büşra, *1914-1923 Arası İstanbul'un İaşesi ve İhtikar Sorunu*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Ahmet Tabakoğlu, İstanbul 2013.

KARBİ, Bilge, *Gölgedeki İttifak: Harb-i Umûmî'de Osmanlı-Habsburg İktisadi ilişkileri*, Libra Kitap, İstanbul 2021.

KAŞIYUĞUN, Ali, *Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Girişi*, Yeditepe, İstanbul 2015.

KAYAOĞLU, Taceddin, Osmanlı Hariciyesinde Gayr-i Müslimler (1852-1925), TTK, Ankara 2013.

LÜLECİ, Abdullah, *Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı Devleti'nde Casusluk Faaliyetleri (1914-1918)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Doç. Dr. Bünyamin Kocaoğlu, Sakarya 2014.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Siyasi ve Askerî Hazırlıkları İle Harbe Girişi, Genelkurmay Başkanlığı Yay., Ankara 2014.

ÖZDEMİR, Atasay, “Petrolün Birinci Dünya Savaşındaki Yeri ve Savaş Sonrası Düzenlemelere Etkileri”, *1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci*

Dünya Savaşı'nı Anlamak, Harp Akademileri Basımevi, İstanbul 2014, ss. 61-83.

“Romanya ile Musâlaha İmza Edildi”, *Sabah*, 26 Recep 1336 [8 Mayıs 1334/1918], No: 10229, s. 2.

“Romanya ile Sulh Müzakeratı”, *Tanin*, 25 Recep 1336 [7 Mayıs 1334/1918], No: 3379, s. 2.

SABİS, Ali İhsan, *Birinci Cihan Harbi Harp Hatıralarım*, Nehir Yay., İstanbul 1990.

SAFİ, Polat, *Milli İstihbarat Teşkilatı 1826-2023*, Kronik Yay., İstanbul 2023.

_____, *The Ottoman Special Organization Teşkilat-ı Mahsusa: An Inquiry Into Its Operational and Administrative Characteristics*, Bilkent Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Oktay Özel, Ankara 2012.

Saltanat-ı Seniyye Şehbenderlerine Dair Nizamname-i Dahiliye, Constantinople, 1890.

SAYILIR, Şeyda B., “Dobruca’daki Türk Varlığı ve Birinci Dünya Savaşı Sırasında Hazırlanan Rapor Üzerine Kısa Bir Değerlendirme”, *Turan*, Cilt 8, Sayı 32, Sonbahar 2016, ss. 50-55.

SEZER, Cemal, “Birinci Dünya Savaşı Sırasında Ermeni Hınçak ve Taşnaksutyun Komitelerinin Romanya’daki Faaliyetleri” *OTAM*, 38/Güz 2015, ss. 157-175.

ŞİMŞEKER, Somer Alp, *Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı İstihbaratı*, Kronik Yay., İstanbul 2022.

Tâlat Paşa’nın Anıları, (haz.) Mehmet Kasım, Say Yayınları, İstanbul 1986.

Tarihte Türk-Rumen İlişkileri, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2006.
TOPRAK, Zafer, *İttihat-Terakki ve Cihan Harbi*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2016.

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI İSTİHBARAT TOPLULUĞUNUN
ROMANYA'DAKİ FAALİYETLERİ

UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih 1789-2001*, Der Yay., İstanbul 2006.

VAN, Nureddin, *İstanbul Polis Müdiriyet-i Umûmiyyesi; Kuruluşu, Tekilâtı ve Faaliyetleri (1909-1918) Faaliyetleri*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Ali Ali Akyıldız, İstanbul 2012.

VINOGRADOV, V.N., “Romania in the First World War: The Years of Neutrality, 1914-1916”, *The International History Review*, Vol.14, No: 3, Aug. 1992, pp. 452-461.

YALMAN, Ahmet Emin, *Birinci Dünya Savaşı'nda Türkiye*, İşbankası, İstanbul 2019.

YENİ, Mustafa, “Birinci Dünya Savaşında Osmanlı İstihbarat Topluluğu”, *Türk İstihbarat Tarihi*, Editörler: İsmail H. Demircioğlu, Ahmet Özcan, Namık Çençen, Yücel Yiğit, Yeditepe, İstanbul 2021, ss. 667-743.

_____, *Birinci Dünya Savaşı'nda Başkumandanlık Vekâleti ve Harbiye Nezareti'nin II. Şube (İstihbarat) Faaliyetleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman: Prof. Dr. Gültekin Yıldız, İstanbul 2022.

YIKILMAZPEHLİVAN, Emirhan, *Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk-Romen İlişkileri (1914-1918)*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Doç. Dr. Zeki Çevik, Balıkesir 2018.